

A BELÉPTETÉS JOGÁT FENNTARTJUK! – A SZÓRAKOZÓHELYEK ALAPJOGOT SÉRTŐ INTÉZKEDÉSEI

Országos Tudományos Diákköri Dolgozat

Jelige: Szórakozol?!

Budapest

2014

Tartalomjegyzék

I. A dolgozat problémaköre.....	3
I. 1. A dolgozat vizsgálati tárgya és célkitűzései.....	4
I. 2. Módszertani és empirikus alapok	6
II. Face control – A nemzetiségi és faji hovatartozáson alapuló beléptetési gyakorlat	7
II. 1. A face control fogalma.....	7
II. 2. A face control gyakorlati jelentősége	9
II. 3. Az antidiszkriminációs törvény hatása a jogérvényesítésre.....	12
II. 4. Az EBH joggyakorlata a belépés-megtagadás miatt indult ügyekben.....	15
II. 4. 1. A kérelem benyújtása	16
II. 4. 2. A bizonyítás	17
II. 4. 3. Az EBH döntése	18
III. „Lányoknak ingyenes a belépés!” – A nemi egyenlőség kérdése a szórakozóhelyek beléptetési gyakorlatában	21
III. 1. A Doboz-ügy – Az EBH döntése	21
III. 2. A Doboz-ügyön túl – az egyenlő bánásmód változó mércéi	24
III. 3. „Ladies’ Night in the world” – A nemek közötti hátrányos megkülönböztetésen alapuló külföldi esetek.....	26
IV. Összegzés és következtetések	30
IV. 1. Face control – amikor az állami beavatkozás indokolt	30
IV. 2. Férfi vagyok, fizetnem kell? – amikor az állami beavatkozás megkérdőjelezhető...	31
IV. 3. Közügygé vált magánügy? – az állami beavatkozás határai	36
Függelék	41
Irodalomjegyzék.....	44

I. A dolgozat problémaköre

Egy roma társaság 2011. június 17-én egy fővárosi szórakozóhely rendezvényét szeretne volna meglátogatni, azonban a bejáratnál álló alkalmazottak a belépés feltételeként tagsági kártyát kértek tőlük. A társaság egyik tagja sem rendelkezett az adott szórakozóhely tagsági kártyájával, így a bejutásuk meghiúsult. A bejárat előtti várakozás közben azonban észlelték, hogy a többi vendég tagsági kártya hiányában is fennakadás nélkül beléphet a szórakozóhelyre. Az észrevételük szóvá tételét követően az alkalmazottak a dress code és a face control szabályaira hivatkozva tagadták meg a szórakozás jogát a roma társaság tagjaitól.¹

Egy magyar állampolgárságú, félig afgán származású férfi a barátjával szeretett volna bejutni egy budapesti szórakozóhelyre. A bejáratnál azonban a biztonsági őrök megállították, angolul elkérték a személyi igazolványát, majd közölték vele, hogy „nem tudsz belépni, kérlek, menj arrébb”. A világosabb bőrszínű barátját viszont minden kérdés nélkül beengedték.²

2013. május 25-én éjszaka 1 órakor egy egyetemista fiatalokból álló társaság szórakozni indult egy népszerű fővárosi szórakozóhelyre. A hölgyek számára ingyenes volt a rendezvény, azonban a férfiak 1000 Ft-os, italkuponként funkcionáló belépőjegy megvásárlása ellenében léphettek csak be. A belépni szándékozó férfi is szeretett volna ingyen bejutni, azonban a biztonsági őr elutasította ezt a kérését, és közölte, hogy csak a hölgyek számára ingyenes a belépés, így ha nem fizet, nem mehet be.³

¹ EBH 117/2012.

² EBH 30/2014.

³ EBH/545/13/2013.

I. 1. A dolgozat vizsgálati tárgya és célkitűzései

A szórakozóhelyek beléptetési gyakorlatának jogszerűsége következtében felmerült kérdések a társadalom széles rétegét érintik valamilyen közvetett vagy közvetlen formában. A téma erőteljesen megosztja a közvéleményt, mert a kérdés megítélése során a teljesen objektív szempontok alkalmazása lehetetlen, az egyéni szubjektív vélemények pedig széles skálán mozognak.

Az EBH vendéglátó-ipari diszkrimináció témakörében, a nemzetiségi és faji hovatartozás alapján indult eljárásai már hosszú ideje meghatározott részét jelentik a hazai joggyakorlatnak. A nemi alapú beléptetési gyakorlat miatt indult eljárások azonban egy teljesen új szegmensét jelentik a diszkriminációs ügyeknek, ugyanis a 2013 tavaszán az Egyenlő Bánásmód Hatósághoz (továbbiakban: EBH) benyújtott, nagy sajtóvisszhangot kapott, „Doboz-ügy” volt az első ilyen típusú panasz. A vendéglátó-ipari diszkrimináción belül két csoportba lehet besorolni az ügyeket: kiszolgálás-megtagadás és belépés-megtagadás. A dolgozat kifejezetten a belépés-megtagadásra összpontosít, a kiszolgálás-megtagadás miatt indult ügyek nem képezik részét a vizsgálatnak.

A pályamunka középpontjában (1) a faji és nemzetiségi hovatartozás, (2) a nem mint védett tulajdonság alapján történő belépés megtagadás okainak, eszközeinek a boncolgatása áll, valamint (3) annak a vizsgálata, hogy az állam ezekben az esetekben milyen szerepet játszik, illetve milyen eszközökkel látja el a jogvédelmet.

Ad 1. A faji és nemzetiségi hovatartozáson alapuló beléptetési gyakorlat:

A szórakozni induló személyek a megérkezés pillanatáig úgy gondolják, hogy minden kritériumnak megfelelnek ahhoz, hogy problémamentesen beléphessenek az adott szórakozóhelyre. A kapunál álló biztonsági személyzet azonban különböző indokokkal megakadályozza a bejutásukat. A belépés megtagadásának hatására ismét sorra veszik, hogy valóban megfelelnek-e minden követelménynek: nem ittasak, nem állnak különböző szerek befolyása alatt, nincs náluk szűrő-vágó eszköz, az öltözkünet a szórakozóhely igényeihez mértén választották ki, nem tanúsítottak sem most, sem korábban rendbontó viselkedést, nem fiatalok. A várakozás során észlelik, hogy a többi vendég fennakadás nélkül beléphet a szórakozóhelyre, és abban a pillanatban világossá válik a számukra, hogy a bonyodalmat az okozta, hogy ők mások, mint a többség. Az egyes nemzetiségekhez tartozó személyek, különösen a roma származású egyének, számos esetben kerülnek olyan helyzetbe, hogy egy előítéletes feltételezés vagy egy, a társadalom által generált sztereotípiák következtében nem vehetik igénybe az egyes szolgáltatásokat. A társadalomban kialakult egy nagyfokú

előítéletesség a roma személyekkel kapcsolatban, amely az élet minden területére kiterjed, így generálva egy összefüggő rendszert, amelyben az egyenlőtlenség különböző formákban nyilvánul meg, hatást gyakorolva a rendszer minden egyes elemére.⁴ Ennek a hozzáállásnak a túlburjánzása jelenti a vendéglátói-pari diszkrimináció forrását is. Az önkényes válogatás eredménye pedig az, hogy ezek az egyének a társadalom periferiájára kerülnek, hovatovább fennáll a társadalomból való kirekesztés esélye is.

Ad 2. A nemi alapú beléptetési gyakorlat:

A nemi alapú diszkrimináció tárgyalása sajátos helyet foglal el a dolgozat struktúrájában. Ebben az esetben ugyanis – a roma származású vendégek ügyeivel ellentétben – nem arról van szó, hogy a nők vagy a férfiak nem léphetnek be a szórakozóhelyre, hanem hogy a szórakozóhelyek azon döntése, hogy a nőknek bizonyos esetekben ingyenes a belépés, a férfiaknak pedig fizetniük kell, sérti-e a nemi alapú egyenjogúság tételét. További kérdésként merül fel, hogy vajon pozitív diszkriminációnak számít-e a nők díjmentes beengedése a szórakozóhelyekre?

Ad 3. Az állami beavatkozás határa és eszközei:

A szórakozóhelyek beléptetési gyakorlata miatt indult eljárásokban a hátrányos megkülönböztetés a magánszemélyek egymás közötti jogviszonyaiban keletkezik. A panaszos mint magánszemély egy állami hatóságtól kér segítségét azért, hogy jogát egy másik magánszeméllyel szemben érvényesíteni tudja. Az állam pedig jogi eszközök segítségével eldönti, hogy történt-e jogsértés. Habár az államot terheli az alapjogokkal kapcsolatban intézményvédelmi kötelezettség, mégis felmerül a kérdés, hogy hol húzódik az állami beavatkozás határa?

A pályamunka elsődleges célja egy átfogó elemzés készítése a szórakozóhelyek beléptetést érintő intézkedéseiről, továbbá mind a nemzetiségi és faji hovatartozás miatt, mind a nemi alapú belépés-megtagadással kapcsolatban indult ügyek széleskörű vizsgálatát követően, számos szempont beemelésével, megállapításokat tegyen arra vonatkozóan, hogy e két védett tulajdonsággal rendelkező csoport esetében valóban sérül-e az egyenlő bánásmód követelménye.

⁴ Lásd pl. a Publicus Intézet 2009-es kutatását: http://www.publicus.hu/blog/ciganyellenesseg_norma/ (2014. 10. 01.)

I. 2. Módszertani és empirikus alapok

A téma sajátosságát tekintve a vizsgálat elsődleges forrásait az EBH jogesetei, valamint a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogvédő Iroda (továbbiakban: NEKI) Fehér Füzet című, 1995 óta közel minden évben megjelenő, beszámolóit jelentették. A témával foglalkozó hazai szakirodalom kevésbé gazdag, szemben más országokkal, ahol számos tanulmány jelent meg mind a faji és nemzetiségi, mind a nemi alapú belépés-megtagadást illetően. Az esetek több szempontú tanulmányozása és értékelése képezi a dolgozat alapját. A nemi alapú megkülönböztetés kapcsán tett nemzetközi kitekintésben az osztrák és az ír esélyegyenlőségi hatóság egy-egy példaértékű döntése került bemutatásra, valamint egy, az Amerikai Egyesült Államokban indult és jelentős jogvitát generált ügy.

A téma kiterjedt vizsgálatát segítette továbbá négy interjú elkészítése is:

Megkeresett szerv	Az interjú alanya	Az interjú tárgya	Dátum
Egyenlő Bánásmód Hatóság	anonimitást kérő köztisztviselő	• egyenlő bánásmód követelményének megtartása • EBH munkája és szerepe a hazai joggyakorlatban	2014. március 13.
Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság	Dr. Fülöp Zsuzsanna szóvivő	egyenlő bánásmód követelményének megsértésével kapcsolatos tapasztalatok	2014. március 20.
Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogvédő Iroda	Dr. Udvari Márton állandó megbízott ügyvéd	nemzetiségi és faji hovatartozás miatt indult ügyek alakulása, megoldások	2014. szeptember 12.
népszerű fővárosi szórakozóhely	szórakozóhely tulajdonos	szórakozóhely beléptetési gyakorlata	2014. október 1.

1. táblázat

A dolgozat alapjául szolgáló empirikus kutatások

A fentiek mellett részt vettem a Doboz-ügy kapcsán indult bírósági eljárás második tárgyalásán, 2014. június 23-án a Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróságon, amely során hozott ítélet hozzájárult a dolgozat nemi alapú megkülönböztetésről szóló pontjának teljességéhez.

II. Face control – A nemzetiségi és faji hovatartozáson alapuló beléptetési gyakorlat

II. 1. A face control fogalma

A face control egy napjainkban közismertté és elterjedté vált fogalom, amely a szórakozóhelyek beléptetésének szabályait és a biztonsági ellenőrzést foglalja magában. A face control alkalmazása során a beléptetést végző személy a vendég kinézete, viselkedése alapján engedélyezi vagy megtagadja a szórakozóhelyre történő belépést. A face control kialakulásában jelentős szerepet játszott a szórakozóhelyek között kialakult versenyhelyzet, az erős konkurencia megléte, valamint a minél alacsonyabb kockázatú környezet kialakítása a vendégek számára. A minőségi szórakozás szavatolása, amely a profit és a presztízs növelésének a kulcsa, központi szerepet játszik egy szórakozóhely üzletpolitikájának kialakításában.⁵ A face control megvalósításában közvetetten a szórakozóhely tulajdonosának/üzemeltetőjének van szerepe, míg közvetlenül a biztonsági személyzetnek. A szórakozóhely tulajdonosa/üzemeltetője az, aki meghatározza a hely üzletpolitikáját, amely magában foglalja a szolgáltatás igénybevételének feltételeit is.

A zenés, táncos rendezvények működésének biztonságosabbá tételéről szóló 23/2011. (III. 8.) Korm. rendelet 8. §-a írja elő a szórakozóhelyek biztonsági tervének tartalmára vonatkozó rendelkezéseket, amely a belépés/beléptetés rendjét is magában foglalja. A szórakozóhelyek honlapján közzétett biztonsági tervek elemzését követően megállapítható, hogy a beléptetés rendjére a következő általános rendelkezéseket alkalmazzák:

- A biztonsági személyzet megtagadja a belépést, ha a belépésre jogosult személynél szűrő-vágó vagy egyéb más eszköz, amely a közrendre, közbiztonságra veszélyt jelentene, máshol vásárolt ital vagy tiltott szer található.
- Az ittas vagy bódult állapotban lévő személyek belépése tilos.
- A fiatalok személyek beléptetésére vonatkozóan, szórakozóhelytől függően, két fajta rendelkezés is megtalálható a biztonsági előírások között: a 18. életévüket be nem töltött személyek nem léphetnek be a szórakozóhely területére és/vagy ha ezen személyek belépése mégis engedélyezett (rendezvény jellegétől függően), megkülönböztető jelzéssel ellátott belépésre jogosító kártyával, karszalaggal

⁵ DUCH [et. al.], 2012: 16-24.

szükséges ellátni őket, amelynek célja, az alkohollal való kiszolgálásuk megakadályozása.

- A befogadóképesség korlátozásának szükségessége miatt a belépés napi szinten kiadott, sorszámozott karszalagokkal történik.
- A rendbontó, rendzavaró magatartást tanúsító személy belépése tilos.
- A szórakozóhely előírhat öltözködési szabályokat is (dress code), amelyek be nem tartása a belépés megtagadását vonhatja maga után. A rendezvény jellegéhez illő ruházat megítélése a beléptetést végző biztonsági személyzet jogosultsága.

A dress code azon, tulajdonképpen, protokolláris szabályok összessége, amelyek megszabják, hogy milyen ruhában illik megjelenni a szórakozóhelyen. A dress code egyrészt meghatározza a rendezvény jellegét, másrészt megakadályozza azokat a problémákat, amelyek a vendégek alul-, illetve túlöltözöttségéből származhatnak.⁶

A face control mint közönségkontroll magában foglalja az összes belépési-beléptetési szabályt ugyanis a face control komplex szűrőként működik, mivel az ábrázat és a ruházat jellegén túl a megjelenés és viselkedés egyéb formái is beletartoznak a beléptető ellenőrzési jogkörébe.

A szórakozóhelyek biztonsági terve, illetve házirendje által megfogalmazott, a beléptetést szabályozó rendelkezések mint előírások objektív mérceként való alkalmazása és bizonyítása számos nehézségbe ütközik, amelynek legjelentősebb oka, hogy a biztonsági személyzet feladata ezeknek a tényeknek a megállapítása, ebből kifolyólag a szubjektivitás tényét kizárni nem lehet. Egy roma nemzetiségű személy belépésének megtagadását érintő ügyben a belépést megtagadó alkalmazottak indokként, a tagsági kártya hiányát követően, a dress code és a face control szabályainak megsértésére hivatkoztak. Az EBH nyilatkozattételre hívta fel a szórakozóhely üzemeltetőjét, mint eljárás alá vontat, hogy szolgáljon érdemi kimentéssel⁷ az ügy kapcsán. Tekintve, hogy a szórakozóhely üzemeltetője nem szolgáltat értékelhető kimentéssel a belépés megtagadását illetően, a hatóság a rendelkezésre álló bizonyítékok alapján megállapította, hogy – jelen esetben – a dress code és a face control mint a belépés megtagadására szolgáló hivatkozási alap objektív mérceként nem alkalmazható. Ennek legfőbb oka, hogy a csatolt bizonyítékok alapján egyértelművé vált,

⁶ Egy népszerű fővárosi szórakozóhely, a Morrison's Liget honlapján található leírás az öltözködési szabályokról, <http://www.ligetclub.hu/webapp/?szabalyzat>. (2014. 08. 29.)

⁷ A kimentés azt jelenti, hogy az eljárás alá vontnak olyan érvei, indokai vannak, amelyeket ha mérlegre teszünk a panaszos indokaival szemben, akkor arányosnak bizonyulhatnak a hátrányos megkülönböztetéssel szemben (AMBRUS, 2009: 151-154.).

hogy az eljárás alá vont beléptetést végző alkalmazottja önkényesen, felhatalmazás nélkül tagadta meg a kérelmezők beengedését.⁸

Szintén a roma nemzetiséghez való tartozás miatt indult belépés megtagadási ügyben, egy évvel később, 2013-ban az EBH a következőképpen fejtette ki álláspontját a face control alkalmazását illetően: „A Hatóság álláspontja szerint a face controll alkalmazása nem az ittasság és a rendbontás kiszűrését szolgálja, hanem olyan szempontok beemelését, mint például a nemzeti, etnikai hovatartozás, bőrszín, illetve társadalmi státusz. Az arc alapján történő belépési szűrés egyik formája lehet a hátrányos megkülönböztetésnek. Az eljárás alá vont magyarázata, miszerint ezzel az ittas, esetlegesen rendbontó személyeket kívánják arc alapján szűrni, nem volt elfogadható és életszerű.”⁹ Az EBH álláspontja megfelelően tükrözi, hogy 2014-re a face control, mint szelekciós mechanizmus túlzottan kiterjedté vált. Nem csupán a biztonsági tervben foglaltak jelentik a face control tartalmát, hanem a fogalom tág értelmezéseként a vendégek közötti faji és nemzetiségi különbségek is részévé váltak a kontrollnak. A faji és nemzetiségi elem beemelésével a szórakozóhelyek megsértik az egyenlő bánásmód követelményét, és közvetlen hátrányos megkülönböztetést valósítanak meg.

II. 2. A face control gyakorlati jelentősége

A beléptetést végző személy mintegy társadalmi döntőbíró tevékenykedik, amikor az ábrázat, a ruházat vagy a megjelenés egyéb elemei alapján engedélyezi vagy megtagadja az egyének belépését a szórakozóhely területére. Azzal, hogy a beléptetést végző személyek a vendégeket tulajdonságaik alapján kategóriákba sorolják attól függetlenül, hogy ezek a tulajdonságaik állandóak vagy változóak, tulajdonképpen a profilalkotás módszerét alkalmazzák. A szórakozóhelyek beléptetési gyakorlatának szempontjából a vendégek faji és nemzetiségi származása állandó tulajdonság, míg a face control többi eleme a változó tulajdonsághoz sorolható. A profilalkotás módszerével az egyének egyes megfigyelhető tulajdonságaik alapján csoportosíthatók annak érdekében, hogy más nem megfigyelhető tulajdonságaikra következtethessünk. Az összesített általános csoportprofilok révén ezért hátrányos megkülönböztetésben részesíthetők azok is, akik nem az általános profilnak

⁸ EBH 117/2012.

⁹ EBH 143/2013.

megfelelően viselkednek.¹⁰ A profilalkotásnak két módszere ismeretes: az induktív és a deduktív profilalkotás. A szórakozóhelyek beléptetési gyakorlatára kivetítve az induktív profilalkotás során a hasonló, már megtörtént esetek tapasztalata alapján kerül felállításra a profil, például amikor a biztonsági őr arra hivatkozik a belépés megtagadása során, hogy már korábban volt gond a társaság tagjaival, míg a deduktív profilalkotás esetében a vendég tulajdonságai állnak a középpontban, például, hogy sötétebb a bőrszíne vagy nem megfelelően van felöltözve.¹¹ A beléptetés folyamata során a két módszert egymástól élesen elválasztani nem lehet.¹² A beléptetést végző személyzet a vendégekkel szemben közvetlenül a face control szabályait érvényesíti, ugyanakkor közvetetten megvalósul az előítéletes magatartás is, amelyet olyan indokok támasztanak alá, mint, „*a tulajdonosok nem szeretik, ha romákat engednek be*”¹³, „*a fajtája nem tartózkodhat a szórakozóhely területén*”¹⁴, „*cigányok ide nem mehetnek be*”¹⁵.

Ha az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény (továbbiakban: Ebktv.) 8. §-ában felsorolt védett tulajdonságokkal rendelkező csoportokat érinti a profilalkotás, akkor nagyobb a veszélye a hátrányos megkülönböztetés kialakulásának. A profilalkotás középpontjában ugyanis egy jól körülhatárolható tulajdonság áll, amely az emberi viselkedésre vonatkozó feltételezéseken alapul.¹⁶ A rendőrség igazoltatási gyakorlata alakította ki az etnikai profilalkotás jelenségét, amely a profilalkotás módszerét felhasználva, elsődlegesen a faji és etnikai szempontok figyelembevételével alakítja ki az egyén személyiségtípusát, amelynek döntő befolyása van a szankcionálás során. Az etnikai profilalkotás módszerét alkalmazó személy azt feltételezi, hogy az etnikai és faji hovatartozás alapján kiválasztott társadalmi csoporthoz tartozó egyének nagyobb valószínűséggel követnek el bizonyos típusú bűncselekményt.¹⁷

Az etnikai profilalkotás szempontjából stratégiai jelentőségű a 2012-ben a Magyar Helsinki Bizottság (továbbiakban: MHB) mint közérdekű igényérvényesítő által az EBH előtt a Nógrád Megyei Rendőr-főkapitányság ellen indított eljárás, mert ez az első olyan ügy, amely az etnikai profilalkotás mint rendőrségi gyakorlat értékelésére építve valamely hatóság

¹⁰ A hatékonyabb rendfenntartás felé. A megkülönböztető etnikai profilalkotás megértése és megelőzése: Útmutató, Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége, Luxembourg: az Európai Unió Kiadóhivatala, 2010: 8–9.

¹¹ TATÁR 2004: 179–181.

¹² A profilalkotásról részletesebben lásd: TREMMEL [et al.], 2009: 220–224.

¹³ EBH 148/2009.

¹⁴ Fehér Füzet, 2002., A Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogvédő Iroda beszámolója, 91.

¹⁵ Fehér Füzet, 2002., A Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogvédő Iroda beszámolója, 91., 95.

¹⁶ A hatékonyabb rendfenntartás felé. A megkülönböztető etnikai profilalkotás megértése és megelőzése: Útmutató, Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége, Luxembourg: az Európai Unió Kiadóhivatala, 2010: 10.

¹⁷ M. TÓTH, 2011: 12.

elé került. A MHB véleménye szerint a rendőrség megsértette az egyenlő bánásmód törvényi követelményét azzal, hogy a rimóci roma lakossággal szemben aránytalanul magas a rendőrségi intézkedések száma.¹⁸ A közigazgatási eljárás kezdeményezésének a célja a hiányos kerékpár felszerelés miatti rendőri fellépés aránytalanságában megjelenő hátrányos megkülönböztetés bizonyítása, amelyet a MHB statisztikai adatokkal és más típusú szabálysértésekre vonatkozó adatokkal, valamint a Szécsényi kistérség más településein tapasztaltakkal támasztott alá. A MHB jogi érvelésében kifejtette, hogy a gyakorlat nem mutat jogszerűtlenséget, ha a kerékpár kötelező tartozékaira vonatkozó szabályok megszegésével a rendőrség joghátrányt állapít meg. Azonban ha az egyes egyedi intézkedések során alkalmazott szankciók kirívó, ésszerű indokokkal alá nem támasztható etnikai aránytalanságot mutatnak, akkor az az egész csoport vonatkozásában nyilvánvaló és jogszerűtlen hátrányt valósít meg. Az Ebktv. 7. § (2) bekezdése alapján nem csak valamely magatartás, intézkedés, feltétel, mulasztás, utasítás, hanem gyakorlat is sértheti az egyenlő bánásmód követelményét. A MHB érvelésében megállapította, hogy a rimóci személyek etnikai hovatartozása és a velük szemben alkalmazott rendőri intézkedések között feltételezhető ok-okozati összefüggés, amellyel a rendőrségi gyakorlat megvalósította az egyenlő bánásmód követelményének közvetlen hátrányos megkülönböztetés formájában történő megsértését.¹⁹ Az ügy egyezséggel zárult, amelyben az eljárás alá vont a fentiek jövőbeli elkerülése, megakadályozása érdekében számos feladat teljesítését vállalta, továbbá a MHB az ügy kommunikálás során jelzi, hogy a Nógrád Megyei Rendőr-főkapitányság terhére nem nyert megállapítást az egyenlő bánásmód követelményének a megsértése.²⁰

Az ügy megindításával az MHB legfontosabb célja az volt, hogy kísérletet tegyen arra, hogy az Ebktv. rendelkezései kiterjesztésével és dinamikus értelmezésével az EBH egy újabb tényállásra terjessze ki az Ebktv. alkalmazását.²¹

Az etnikai profilalkotás fogalmának általánosításával és komplex értelmezésével, vagyis a bűnüldözésre vonatkozó elemek kiemelésével a fogalom alkalmazható a szórakozóhelyek diszkriminatív beléptetési gyakorlatára is, hiszen a roma vendégek belépésének megtagadására egyrészt a nemzetiség mint védett tulajdonság, másrészt e védett tulajdonsághoz kapcsolható sztereotípiák miatt kerül sor.²² Az etnikai profilalkotás következménye egyrészt, hogy az adott nemzetiséghez, illetve fajhoz tartozó egyéneket

¹⁸ Az Egyenlő Bánásmód Hatóság EBH/165/2011. számú ügy alapjául szolgáló adatok, http://helsinki.hu/wp-content/uploads/EBH_eljaras_adatok.pdf (2014. 08. 12.)

¹⁹ IVÁNY-PAP, 2012: 107–109.

²⁰ Egyezség, http://helsinki.hu/wp-content/uploads/Egyezseg_NMRFK_Helsinki.pdf (2014. 08. 12.)

²¹ IVÁNY-PAP, 2012: 103.

²² Az etnikai profilalkotásról részletesebben lásd: M. TÓTH-PAP, 2012.

megbélyegzi, másrészt fenntartja a társadalomban kialakult sztereotípiákat, előítéleteket, amely egy további kirekesztő hatást generálhat a társadalmi csoportok között.

II. 3. Az antidiszkriminációs törvény hatása a jogérvényesítésre

A pályamunka elsősorban az antidiszkriminációs törvény megszületése, valamint az EBH létrejöttét követő ügyekre koncentrál. A nemzetiségi és faji hovatartozáson alapuló belépés-megtagadással kapcsolatos panaszokat az Ebktv. megszületése és az EBH létrejötte előtt a Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság területi felügyelőségei vizsgálták ki. A felügyelőségek a tényállás tisztázása érdekében hatósági ellenőrzést tartottak, adatszolgáltatást kértek, nyilatkozattételre hívták fel az érintetteket. 2004 után a fogyasztóvédelemhez benyújtott panaszok jelentős részét áttették az EBH-hoz, vagy közvetlenül az EBH-hoz nyújtotta be a kérelmező a panaszát.²³ A 2004 előtt indult ügyek lefolytatását megnehezítette, hogy az egyes hatóságok nem voltak felkészülve az ilyen típusú ügyek kapcsán a jogsértések felderítésére, amelynek következtében a bíróságok előtt indított polgári peres eljárások évekig is elhúzódhattak.²⁴

Az egységes antidiszkriminációs törvény megszületése előtt a rendszert a szétagoltság jellemezte. A hatóságok rendelkezésére álló szabályozási háttér rendezetlen volt, a különböző jogszabályokban a megkülönböztetés tilalom és az ehhez kapcsolódó fogalmak csak vázlatosan voltak meghatározva, a kategória értelmezését adottnak vették.²⁵ Az eltérő fogalomhasználat, a jogorvoslati eszközök, a megfelelő szankciórendszer hiánya, a bizonyítási kötelezettség kérdéskörének tisztázatlansága miatt számos joghézag keletkezett az antidiszkriminációs szabályozásban, amely jelentősen megnehezítette mind a jogalkalmazók tevékenységét mind pedig az egyéni panaszmechanizmus gyakorlatát.²⁶

A szabályozás egységesítését célzó szakmai törekvések két irányból is nyomás alá kerültek: egyrészt a jogvédelem területén tapasztalattal bíró szervezetek álláspontja szerint az antidiszkriminációs szabályozás a megkülönböztetést elszenvedő egyének számára nem nyújt elég hatékony védelmet, másrészt az Európai Unióhoz való csatlakozásunk miatt fennálló

²³ Dr. Fülöp Zsuzsannával a Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság szóvivőjével készült interjú alapján.

²⁴ Fehér Füzet, 1999., A Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogvédő Iroda beszámolója, 15.

²⁵ SÁNDOR, 1998: 55., 66–69.

²⁶ A hátrányos megkülönböztetés tilalmának jogi szabályozása. Előzmények, az Európai unió szabályozása, http://www.konszenzus.org/antidiszkriminacio/No4_szabalyozas_elozmenyei.pdf (2014. 04. 13.)

jogharmonizációs kötelezettségünk alapján is megállapítható volt, hogy változtatások szükségesek a hazai rendszerben.²⁷

1. ábra
Az antidiszkriminációs szabályozás egységesítése²⁸

A 2004. január 27-én hatályba lépett esélyegyenlőségi törvény a korábban felvázolt problémák megoldására próbált hatékony választ adni. Az Ebktv. az egyének vagy csoportok ún. védett tulajdonságaival összefüggésben állapítja meg a jogsértést. A védett tulajdonságok nyílt végű felsorolása azt tükrözi, hogy lehetetlen minden potenciálisan védelemre szoruló tulajdonságot meghatározni, új védett tulajdonságok felismerését majd a gyakorlatban megvalósuló precedensek hívják életre. Azonban a jogalkotónak a nyílt végű felsorolással nem az a célja, hogy bármit védett tulajdonságként elismerhetővé tegyen, hiszen ez azt jelentené, hogy globális, azaz az egész világra kiterjedő mértékben mindenfajta alapon történő megkülönböztetés jogszerűtlen lenne.²⁹

Az egységes antidiszkriminációs szabályozás iránti igény egyik sarkalatos pontját a hatékony jogvédelem hiánya jelentette. Az Ebktv. rendelkezései alapján a panaszosnak jogai érvényesítése céljából lehetősége van személyiségi jogi per, munkaügyi per indításához, illetve a fogyasztóvédelmi, munkaügyi vagy szabálysértési hatóságok, valamint az EBH eljárását igénybe venni.³⁰

A kérelmező lehet maga a jogsérelmet szenvedett fél vagy valamely közérdekű igényérvényesítésre jogosult szervezet is. A közérdekű igényérvényesítés során nem közvetlenül a jogsérelmet szenvedett személy fordul valamely hatósághoz vagy bírósághoz,

²⁷IVÁNYI, 2005: 2.

²⁸Forrás: Ebktv. preambuluma

²⁹Jogi útmutató az Egyenlő bánásmódról szóló törvény gyakorlati alkalmazásához. NEKI, Mászág Alapítvány, http://dev.neki.hu/wp-content/uploads/2013/05/402_Jogi_utmutato.pdf (2014. 02. 23.)

³⁰Ebktv. 12. §

hanem valamely szervezet a saját jogán indít eljárást, mert az adott jogsértés kivizsgálásához valamilyen fontos társadalmi érdek fűződik, vagy személyek nagyobb csoportját érinti.³¹ Az egyenlő bánásmód megsértése esetén az Ebktv. 20. §-a biztosítja a közérdekű igényérvényesítés lehetőségét. Jelenleg a jogsérelmet szenvedett félnek lehetősége van nemcsak a bíróság, hanem az EBH előtt is arra, hogy valamely közérdekű igényérvényesítésre jogosult szervezetet kérjen fel érdekeinek képviselőjére. A kérelmező gyakran azért is dönt a közérdekű igényérvényesítés mellett, mert nem szeretné, hogy személyét összefüggésbe hoznák az ügygel, tart az esetleges negatív következményektől.³²

A 2004 előtt az esetek túlnyomó többségében a sértett személyiségi jogi pert indíthatott vagy az illetékes fogyasztóvédelmi felügyelőséghez fordulhatott. Tekintve, hogy a személyiségi jogi per polgári peres eljárás, így a per eldöntéséhez szükséges tényeket annak a félnek kellett bizonyítania, akinek érdekében állt, hogy azokat a bíróság valónak fogadja el. Az esetek jelentős részében azonban a diszkrimináció a rejtett formája valósult meg, a sértett félre így olyan bizonyítási terhet rótt a szabályozás, amellyel rendkívül nehéz volt megbirkóznia. Az Ebktv. bevezette az ún. megosztott bizonyítási kötelezettséget. A bizonyítás szabályait tartalmazó 19. § értelmében a jogsérelmet szenvedett félnek kell bizonyítani, hogy a jogsérelmet szenvedett személyt vagy csoportot hátrány érte vagy annak közvetlen veszélye fenyeget, továbbá hogy a jogsérelmet szenvedett személy vagy csoport a jogsértéskor rendelkezett valamely védett tulajdonsággal. A 19. § kimondja, ha a sértett sikeresen bizonyítja a fent említetteteket, akkor a másik felet terheli a bizonyítási kötelezettség, hogy a jogsérelmet szenvedett fél vagy csoport által valószínűsített körülmények nem álltak fenn, vagy az egyenlő bánásmód követelményét megtartotta, illetve az adott jogviszony tekintetében nem volt köteles megtartani.³³

A hatékony jogvédelem, az állampolgári panaszmechanizmus kiszélesítése (Ebktv.), valamint az ügyek egyetlen hatóság kezében történő koncentrálása (EBH) jelentős mértékben hozzájárult az egyenlő bánásmód követelményének minél tágabb kontextusban történő értelmezéséhez, valamint a diszkriminációmentes életfeltételek kialakításához.

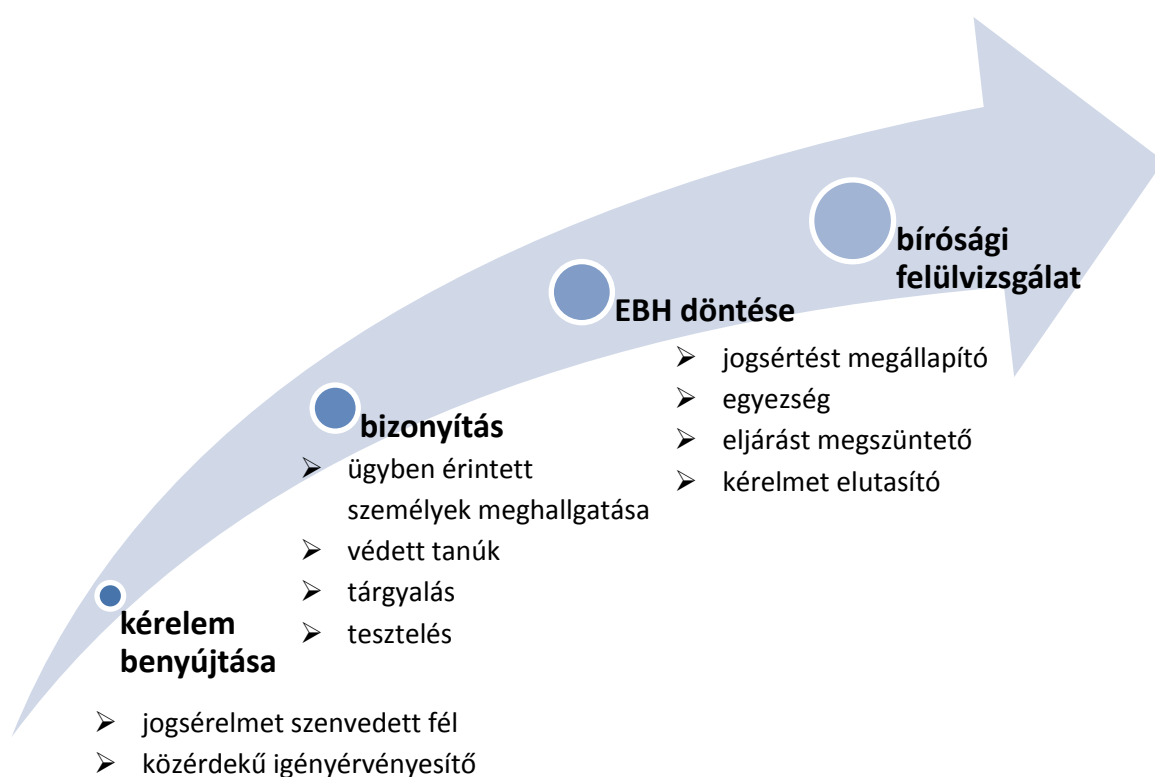
³¹KÁRPÁTI, 2008: 1.

³²Dr. Udvari Mártonnal, a NEKI állandó megbízott ügyvédjével készült interjú alapján.

³³IVÁNYI, 2005: 2–3.

II. 4. Az EBH joggyakorlata a belépés-megtagadás miatt indult ügyekben

A dolgozat egyik pillére a faji és nemzetiségi hovatartozáson alapuló belépés megtagadással kapcsolatos esetek vizsgálata. Az hatósági eljárás elemzése során a pályamunka az EBH döntéseire koncentrál; célom az, hogy bemutassa az ügyek lefolyásának menetét, kiemelve elsősorban a faji és nemzetiségi alapon indított ügyek sajátosságait, a szórakozóhelyek belépés-megtagadásának okaitól az ügyek végkimeneteléig. Az EBH joggyakorlatát bemutató pont nem konkrét esetekben hozott döntéseket mutat be, hanem átfogóan, az összes belépés-megtagadás kapcsán indult ügy vizsgálatát.

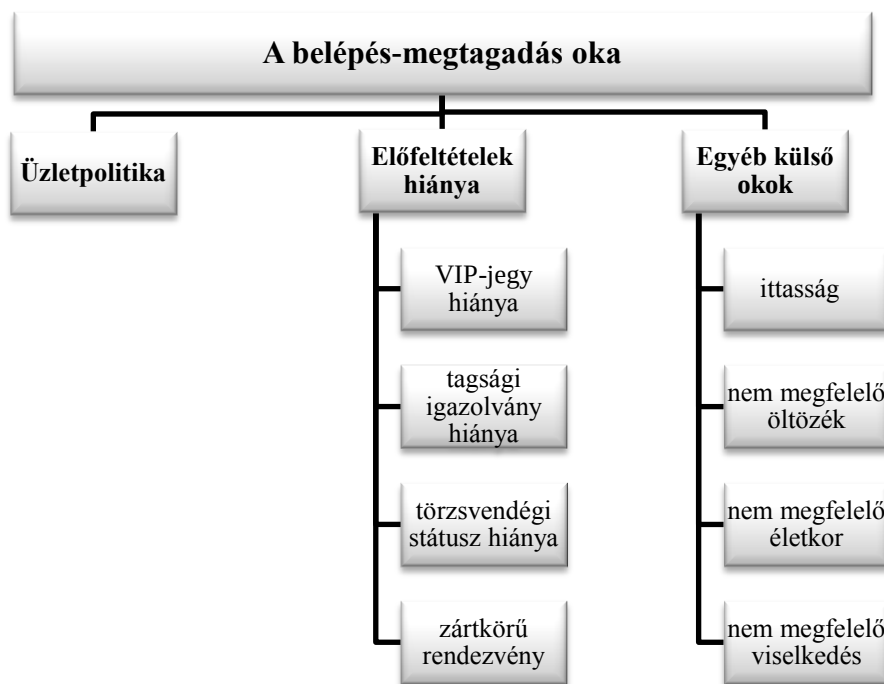

2. ábra
Az EBH előtt indult ügyek folyamatábrája³⁴

³⁴ Forrás: saját szerkesztés az Ebktv. 12–20. §-a alapján.

II. 4. 1. A kérelem benyújtása

A kérelmező által benyújtott panasz részletesen tartalmazza, hogy az adott szórakozóhely milyen indokokra támaszkodott a belépés megtagadása során. A megvizsgált EBH jogesetek alapján a következők szerint lehet csoportosítani a szórakozóhelyek belépés megtagadásának okait:

3. ábra

A szórakozóhelyek belépés-megtagadási okainak csoportosítása³⁵

1. **Üzletpolitika:** itt visszautalnék a korábban tárgyalt face control jelenséghez, amely egy sajátos üzletpolitikaként is értelmezhető. Ennek egyik oka, hogy a tulajdonosok úgy vélik azzal, hogy nemzetiségi vagy faji alapon nem engednek be szórakozni egyéneket, minimálisra csökkentik vagy esetlegesen kiküszöbölik a veszélyforrásokat.
2. **Külső okok:**
 - a) ittasság,
 - b) nem megfelelő öltözék, azaz szakadt vagy hiányos öltözet,
 - c) nem megfelelő életkor,

³⁵ Saját szerkesztés az EBH feldolgozott döntései alapján.

d) korábbi rossz tapasztalatok, nem megfelelő viselkedés: vagy az adott személlyel/személyekkel kapcsolatosan vagy általánosságban az adott nemzetiséghez tartozó személy(ek) kapcsán.

3. Előfeltételhez kötött beléptetés:

- a) VIP jegy vagy a VIP listán nem szerepel az illető neve,
- b) tagsági igazolvány hiánya,
- c) törzsvendégi státusz hiánya,
- d) zártkörű rendezvényre való hivatkozás.

II. 4. 2. A bizonyítás

A diszkriminációs panasz vizsgálatakor először azt kell megállapítani, hogy a kérelmezőt valóban hátrány érte-e, azt követően, hogy a hátrány és a védett tulajdonság között fellelhető-e oksági összefüggés, végül pedig, hogy a kérelmezőt más összehasonlítható helyzetben lévő személyhez vagy csoporthoz képest érte a hátrány (az összehasonlítás csupán a bizonyítás eszköze). A belépés megtagadásának bizonyítása során először a jogsérelmet szenvedett félnek vagy a közérdekű igényérvényesítésre jogosultnak kell felállítania a diszkrimináció vélelmét, vagyis bizonyítani, hogy hátrány érte vagy annak közvetlen veszélye állt fenn, valamint, hogy a jogsértéskor rendelkezett valamely, az Ebktv. 8. §-ában meghatározott, ún. védett tulajdonsággal. Ennek a két kritériumnak a valószínűsítését követően megfordul a bizonyítási kötelezettség és a másik felet, vagyis az eljárás alá vontat terheli annak a bizonyítása, hogy a jogsérelmet szenvedett fél vagy a közérdekű igényérvényesítésre jogosult által állított körülmények nem álltak fenn, továbbá, hogy az egyenlő bánásmód követelményét megtartotta vagy az adott jogviszony vonatkozásában nem volt kötelessége megtartani.³⁶

A diszkrimináció feltárása nehéz feladat, mert a hátrányos megkülönböztetés rejtett módon is megvalósulhat, azaz a diszkrimináció észrevétlen marad. A szórakozóhelyek beléptetési gyakorlatának vizsgálata során megvizsgált esetek alapján, az EBH a következő eszközöket használja a tényállás feltárására:

- az ügyben érintett személyek meghallgatása;
- ún. védett tanúk meghallgatás, akik adataik zárt kezelését kérték;

³⁶ AMBRUS, 2009: 137–156.
Ebktv. 19. § (1)-(2) bekezdés

- tárgyalás;
- tesztelés.

A bizonyítás eszközei közül a teszteléssel érdemes kiemelni, ugyanis ez az eszköz hangsúlyos szerephez jut a szórakozóhelyek diszkriminatív beléptetésének feltárásában. A tesztelés módszere az Amerikai Egyesült Államokból származik, ahol már az 1960-as évektől alkalmazták peres eljárásokban a diszkrimináció bizonyítására.³⁷ Magyarországon először 1999-ben a NEKI használta fel mint vendéglátó-ipari diszkriminációs panaszt alátámasztó bizonyítékot. A tesztelés mint jogi bizonyítási eszköz alkalmazásának a lehetőségét az Egyenlő Bánásmód Hatóságról és eljárásának részletes szabályairól szóló 362/2004. (XII. 26.) Korm. rendelet 13. §-a rögzítette először, amely felhatalmazta az EBH-t, hogy a tesztelést mint módszert felhasználja az egyenlő bánásmód követelményének megtartásának ellenőrzésére.³⁸ A tesztelés alkalmazására abban az esetben kerülhet sor, ha a panaszos valamely kisebbségi csoporthoz való tartozása miatt nem azonos bánásmódban részesül, mint a más, hasonló tulajdonságokkal rendelkező személyek, és ennek az eltérő bánásmódnak az oka nem egyértelmű. A panaszossal azonos kisebbségi csoportba tartozó tesztelő és egy másik, a kisebbségi csoporthoz nem tartozó, de vele lényegi tulajdonságaiban megegyező tesztelő ugyanazzal a céllal és kérdésekkel felkeresi a bepanaszolt intézményt. A tesztelés után a tesztelők azonnal kitöltenek egy tesztelési kérdőívet, valamint az eredeti panaszos is kitölt egy kérdőívet. A kérdőíveken szereplő válaszok értékelésének eredménye jól tükrözi, hogy milyen a bepanaszolt hozzáállása, magatartása az egyes tesztelők személyét illetően. Az eljárás során nem csak a kitöltött tesztelési kérdőív, hanem a tesztelők tanúvallomása is bizonyítékként szolgálhat arra, hogy valóban sérült-e az egyenlő bánásmód követelménye.³⁹

II. 4. 3. Az EBH döntése

A bizonyítást követően az ügyeknek négyféle végkimenetele lehet:

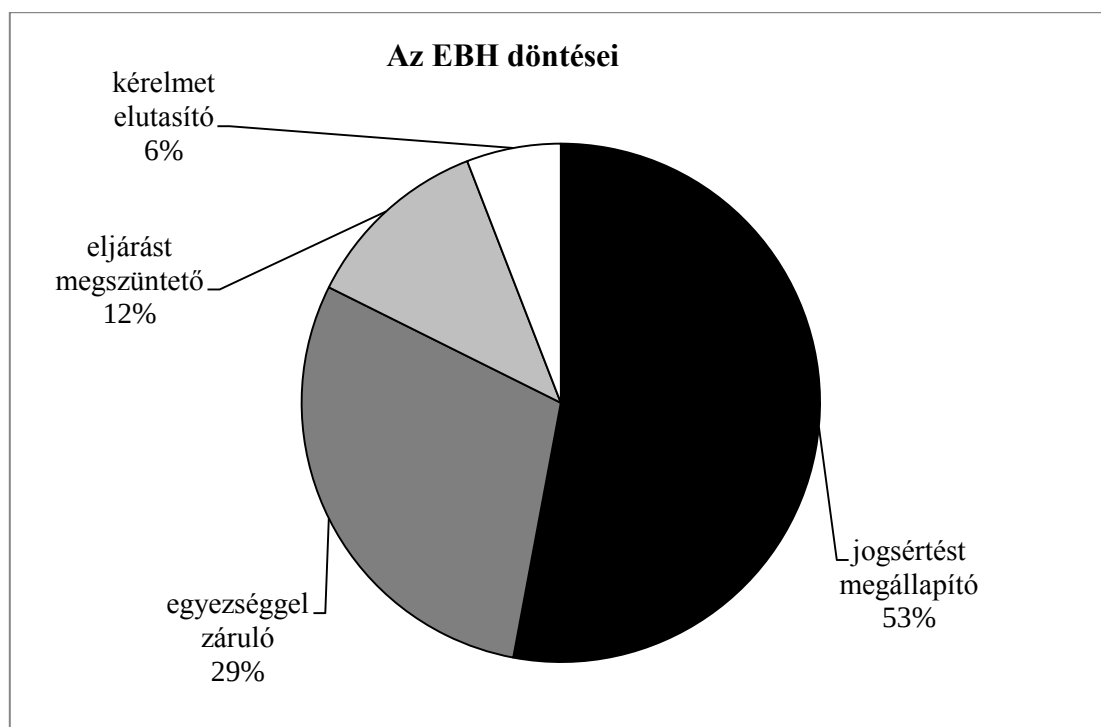
1. jogsértést megállapító döntések;
2. egyezséggel zárult döntések;
3. eljárást megszüntetésével végződő ügyek;

³⁷ DEMETER, 2012: 46.

³⁸ A kormányrendelet 2013. július 1-jén hatályát veszítette; rendelkezései beépültek az Ebktv.-be. Jelenleg a tesztelés szabályait az Ebktv. 15/A. §-a tartalmazza.

³⁹ A tesztelés mint módszer részletes bemutatására lásd: A diszkrimináció feltárásának speciális eszköze. Tesztelés. Másság Alapítvány, NEKI, 2008.

4. kérelmet elutasító döntések.

4. ábra

Az EBH nemzetiséghez való tartozással és faji hovatartozással kapcsolatos ügyeinek döntései (2005–2014)⁴⁰

A megvizsgált 16 ügyből kilenc esetben a Hatóság megállapította a jogsértés tényét, öt ügy egyezséggel zárult, két esetben eljárást megszüntető végzést hozott a Hatóság, egy kérelmet pedig elutasított. Egy 2009-es ügy kapcsán a szórakozóhely üzemeltetője együttműködő volt, így vele született egyezség, azonban a biztonsági szolgálatot ellátó cég képviselője érdemi nyilatkozatot nem tett, a tárgyaláson a szabályos idézések ellenére sem jelent meg, ezért az EBH a rendelkezésére álló bizonyítékok alapján megállapította a jogsértés tényét.⁴¹

Az egyenlő bánásmód követelményének megsértése esetén alkalmazható jogkövetkezmények jogszabályi rendelkezéseit az Ebktv. 17/A. § rögzíti, amelynek (1) bekezdés e) pontja lehetővé teszi további, külön törvényben meghatározott jogkövetkezmény alkalmazását is. A megvizsgált döntések tartalmát és szankcióit tekintve a kilenc darab jogsértést megállapító ügyben a Hatóság hét esetben megtiltotta a jogsértő magatartás

⁴⁰ Saját szerkesztés a feldolgozott EBH döntések alapján. A II. 4. 3. pontban szereplő adatok a dolgozat függelékében található táblázat adatai alapján kerültek meghatározásra.

⁴¹ EBH 148/2009. (Az EBH esettárában az egyezséggel zárult ügyekhez van besorolva a döntés. A diagram elkészítéséhez – figyelemmel az ügyek csoportosítására – mind az egyezséggel, zárult mind a jogsértést megállapító döntésekhez besoroltam.)

jövőbeni folytatását, hat ügyben elrendelte a határozat nyilvánossá tételét, illetőleg négy alkalommal szabott ki pénzbírságot.

Az egyezségkötéssel zárult ügyek árnyaltabb képet mutatnak, mert az egyezség tartalmát az eljárás alá vont és a kérelmező közösen alakítja ki, majd EBH a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény (továbbiakban: Ket.) 75. §-a alapján határozatával jóváhagyja az egyezséget. Az egyezséggel zárult ügyek közül az eljárás alá vont három esetben is vállalta, hogy a vendégekkel kapcsolatos feladatokat végző személyek részére tájékoztatást, oktatást nyújt az egyenlő bánásmód követelményeiről, az ehhez kapcsolódó jogi szabályozásról.

A jogsértést megállapító határozatok nagy száma alátámasztja a probléma társadalmi jelentőségét, ugyanis a nemzetiségi és faji hovatartozás miatt indult eljárások több mint felében az EBH megállapította a jogsértés tényét; az ügyek egyharmadában zárult csupán egyezségkötéssel.

III. „Lányoknak ingyenes a belépés!” – A nemi egyenlőség kérdése a szórakozóhelyek beléptetési gyakorlatában

A pályamunka vizsgálati tárgyának második pillére a nemek közötti egyenjogúság kérdése a szórakozóhelyek beléptetési gyakorlatában. Azonban a faji és nemzetiségi hovatartozáson alapuló ügyekkel ellentétben a probléma középpontjában nem a belépés megtagadása ténye áll, hanem az, hogy a férfiak belépését bizonyos esetekben egy előre meghatározott pénzösszeghez kötik, ellentétben a hölgyekkel, akik számára ugyanakkor ingyenes a belépés.

A 2013. május 25-én az EBH-hoz beérkezett, a közvéleményt is jelentős mértékben befolyásoló és megosztó panasz a jövőben akár precedensként is szolgálhat a hasonló indokkal benyújtott kérelmek esetében. Itt kell továbbá megjegyezni, hogy a külföldi joggyakorlatban is találunk példát a nemi megkülönböztetésen alapuló áruk és szolgáltatások nyújtásának megtagadására, azonban ezek meglehetősen eltérő képet mutatnak.

III. 1. A Doboz-ügy – Az EBH döntése

2013. június 13-án a szórakozóhelyek diszkriminatív beléptetési gyakorlatával kapcsolatban a következő panasz érkezett az EBH-hoz. A kérelmező 2013. május 25-én hölgy hallgatótársaival szórakozni indult a Doboz nevű közkezdvelt fővárosi szórakozóhelyre. Azonban a klubba férfiként 1000 Ft értékű levásárolható belépőjegy ellenében léphetett volna csak be, míg nőknek a belépés ingyenes volt. A panaszos a szórakozóhely beléptetési gyakorlatát diszkriminatívnak ítélte meg, és véleménye szerint a beléptetés e formáját nem lehet a jogszabályok által megfogalmazott előnyben részesítés esetének nevezni.⁴²

A kérelmező a panaszát elsőként az alapvető jogok biztosához (továbbiakban: Biztos) nyújtotta be. A Biztos döntésében megállapította, hogy mivel ez a szórakoztatóipar szolgáltatás sem hatósági, sem közszolgáltatási tevékenységnek nem minősül, nem tartozik a hatáskörébe. Ugyanakkor a Biztos véleménye szerint a szórakozóhely beléptetési gyakorlata

⁴²EBH/545/13/2013.

nem sért alkotmányos alapjogot (a pozitív diszkrimináció eszközére hivatkozik), így a beadvány áttételéről nem intézkedik.⁴³

A Biztos elutasító döntése következtében a kérelmező közvetlenül az EBH-hoz nyújtotta be panaszát. Az EBH törvényben rögzített kötelezettsége, hogy a benyújtott kérelem alapján hivatalból vizsgálatot folytasson le, megállapítsa, hogy sérült-e az egyenlő bánásmód követelménye, és a vizsgálat alapján határozatot hozzon.⁴⁴ Az EBH a szórakozóhely üzemeltetőjét eljárás alá vonta, és nyilatkozattételre szólította fel. A szórakozóhely a következő okokra hivatkozott:⁴⁵

1. A szórakozóhely elmondása szerint a hölgy vendégek rendszeresen panasszal éltek, hogy a férfi vendégek a fizikai erejüket felhasználva jutottak előrébb a bejáratnál kialakult sorban. Mintegy pozitív intézkedésként ezért a hölgy vendégeket alkati sajátosságaikra tekintettel (kisebb fizikai erő) kiemelték a beléptetésnél kialakuló sorból.
2. A hölgyek részére nyújtott kedvezmény, nevezetesen, hogy őket italkupon megvásárlása nélkül engedik be, Európában és az USA-ban is elfogadott üzletpolitika.
3. Továbbá a Biztos által kiadott AJB-3893/2012 számú tájékoztatásra is hivatkozott, mely szerint a Biztos panaszban foglaltak a hátrányos megkülönböztetést nem valósították meg.

A kérelmező a szórakozóhely indokaira válaszként megfogalmazta, hogy a belépődíj elengedésével a probléma még nem oldódna meg, ugyanis a kérelemben megjelölt napon beléptetésnél a nők és a férfiak egy sorban álltak, és csak a kapuban történt meg az elkülönítés.⁴⁶

Az EBH a kérelmet alaposnak találta; a szórakozóhely érveit és az EBH álláspontját a következő táblázat foglalja össze:

⁴³ AJB-3893/2012 (A határozat szövege közzétéve az index.hu portálon a következő link alatt: <http://index.hu/assets/documents/belfold/3893.jpg>, 2014. 03. 20.)

⁴⁴ Ebktv. 14. § (1) bekezdés a) pont

⁴⁵ EBH/545/13/2013.

⁴⁶ Uo.

A szórakozóhely érvei

Az EBH álláspontja

Az italkuponos rendszer alkalmazása lerövidíti a várakozási időt, kiküszöböli a nagyobb toladást.		Az elégtelen beléptetési kapacitást maga a szórakozóhely idézte elő (pl. akár több helyen is létesíthetett volna belépési lehetőséget).
A férfiaknak szóló italkupon Európában és az USA-ban is elfogadott üzletpolitika.		Egy diszkriminatív gyakorlatot nem tesz az egyenlő bánásmód törvényi követelményével összeegyeztethetővé csupán az, hogy sokan alkalmazzák (2004/113/EK irányelv). A kuponvásárlási feltétel hátrányt jelenthet akkor, ha a vendég fogyasztás nélkül távozik. [Ebktv. 8. § a) bek.; 30. § (1) bek.]
Figyelemmel a férfiak toladó viselkedésére is, gyorsabbá válik a nők bejutása		A szórakozóhelyet jövőben látogatni kívánó férfiak feltételezett viselkedése alapján hátrányos, nem támasztja alá mindennapi tapasztalat, továbbá nem életszerű, hogy ez az agresszív viselkedés csak a nőket sértené..
A nők ingyenes beléptetésével megszűnt a férfiak érdeke abban, hogy toladjanak.		Nem küszöböli ki a mielőbbi bejutás igényét, nem tekinthető ésszerű célnak. [Ebktv. 5. § b) pont, Ebktv. 7. §]
Pozitív intézkedés (eltérő alkati sajátosságok miatt)		Az Ebktv. a pozitív intézkedés fogalmát nem ismeri, Ebktv. szerint nem minősíthető előnyben részesítésnek. (Alaptörvény XV. cikk, Ebktv. 11. §)

2. táblázat
Az EBH érvelése a Doboz-ügyben⁴⁷

Az EBH megállapította, hogy a szórakozóhely megsértette az egyenlő bánásmód követelményét, és megtiltotta a jogsértés jövőbeni tanúsítását. Azonban a szórakozóhely továbbra is szabadon dönthet arról, hogy italkupon formájában szed-e belépőjegyet, azonban a beléptetési gyakorlatnak mind a férfiak, mind a nők tekintetében egységesnek kell lennie. Az EBH határozata ellen közigazgatási eljárás keretében fellebbezésnek helye volt helye, így a határozat felülvizsgálatát a Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bírósághoz benyújtott keresettel lehetett kérni.

A szórakozóhely élt a bírósági felülvizsgálat lehetőségével, és benyújtotta keresetét a Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bírósághoz. Az első tárgyalásra 2014. április 10-én került sor, de a Bíróság akkor még ítéletet nem hozott. A Bíróság a következő tárgyalását 2014. június 23-án tartotta, amely során ítéletében elutasította a szórakozóhely keresetét, ugyanis az EBH határozata nem sértett jogszabályt. Az ítélet kimondja, hogy a szórakozóhely

⁴⁷ Saját szerkesztés az EBH/545/13/2013. határozat alapján.

megsértette az egyenlő bánásmód követelményét, a nemek közötti megkülönböztetéssel felrúgta a törvényi védelmet, és ennek sem célszerűségét sem indokoltságát megfelelően nem bizonyította.⁴⁸

III. 2. A Doboz-ügyön túl – az egyenlő bánásmód változó mércéi

A nemi alapú megkülönböztetés nem csak a szórakozóhelyek beléptetési gyakorlatában jelenik meg. Számos példát találunk az EBH jogesetei között, ahol a sértett – a legtöbb esetben férfi panaszos – a szolgáltatás megtagadását vagy a szolgáltatás nem egyenlő feltételekkel való igénybevételét kifogásolta. Az EBH 2006-ban egy Fitnesz Stúdióval szemben benyújtott panaszos kérelmet elutasított. A panaszos abban látta az egyenlő bánásmód követelményének megsértését, hogy a Fitnesz Stúdió szolgáltatásait kizárólag nők vehették igénybe. Az EBH döntése alapján sajátos helyzetekben indokolt lehet a különbségtétel, amelynek jogi megalapozottságát alkotmánybírósági határozatokkal támasztotta alá. A 46/1994. (X. 21.) AB határozat pozitív diszkriminációnak tekintette a törvényhozó azon intézkedését, hogy a honvédelmi kötelezettség körébe tartozó részkötelezettségek meghatározásakor figyelembe veszi a női nem sajátosságait, valamint azt a történelmileg kialakult hagyományt, hogy a hadviselés a társadalom férfi tagjainak a feladata. A döntés továbbá hivatkozik a 7/1998. (III. 18.) AB határozatra, mely szintén a pozitív diszkriminációt tartalmazó szabályok kialakítására ad lehetőséget, és amely a férfiak és a nők eltérő természeti, biológiai és fizikai tulajdonságainak elismerésén alapszik. Az EBH az alkotmánybírósági határozatokat alapul véve elutasította a panaszos kérelmét. Megállapította ugyanis, hogy a Fitnesz Stúdió kizárólag nőknek nyújtott szolgáltatása a nők eltérő természeti, biológiai, és fizikai tulajdonságai alapul, így a különbségtétel nem önkényes.⁴⁹

A fenti ügy abban különbözik a Doboz-ügytől, hogy az EBH elfogadta a nők és férfiak közötti eltérő fizikai tulajdonságokat mint a Fitnesz Stúdió által hivatkozott kimentési alapot, szemben a szórakozóhely azon kimentési indokára, hogy a nők és a férfiak közötti eltérő fizikai tulajdonságok miatt volt szükség a nők sorból történő kiemelésére. Ugyanakkor az Ebktv. 19. § (2) bekezdése kimondja, hogy az eljárás alá vontat, tehát a szórakozóhely

⁴⁸2014. június 23-án a Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróságon, az ítélethirdetést követően elhangzott rövid indoklás alapján.

⁴⁹EBH 196/2006.

üzemeltetőjét terheli bizonyítási kötelezettség abban a tekintetben, hogy a jogsérelmet szenvedett fél által valószínűsített körülmények fennálltak-e vagy sem. A problémára az EBH alternatív megoldásokat javasolt, mint pl. külön sor a nőknek és külön a férfiaknak. Azonban a West-Balkán-ügy⁵⁰ óta a szórakozóhelyek szigorúan veszik a létszámkorlátozást, a külön sor esetében pedig kevésbé lenne átlátható, számon tartható a szórakozóhelyre ki- és belépő vendégek száma.

A pozitív diszkrimináció, valamint a gazdasági érdek mint hivatkozási/kimentési alap a következő, az X. szórakozóhely ellen – a férfiak és a nők közötti eltérő bánásmód miatt – benyújtott panasz kapcsán is megjelent.

A szórakozóhely érvei		Az EBH álláspontja
Pozitív diszkrimináció a nők előnyére; különbség van a nemi szerepek között; összhang a társadalmi normákkal, elvárásokkal.	↔	Ezek közül egyik sem tekinthető ésszerű indoknak. [Ebktv. 7. § (2) bek.; 11. §]
Kereskedelem-politikai kedvezmény, ugyanis a nők ritkábban mozdulnak ki szórakozni.	↔	Az eljárás alá vont erre nem szolgáltat bizonyítékokkal. [Ebktv. 19. § (2) bek.]
Kereskedelem-politikai kedvezmény, ugyanis a férfi és női vendégek közötti egészséges egyensúly ezzel hatékonyabban teremthető meg.	↔	A szolgáltatásról ez nem állapítható meg.
Kereskedelem-politikai kedvezmény, mert egyben gazdasági érdek is.	↔	Ez nem összeegyeztethető az egyenlő bánásmód követelményével. [Ebktv. 5. § b) pont]

3. táblázat

Az EBH érvelése az X. szórakozóhely ügyében⁵¹

Az EBH döntése értelmében a szórakozóhely érvei nem támasztották alá az előnyben részesítés esetét, beléptetési gyakorlata pedig sértette az egyenlő bánásmód követelményét. Ezekre tekintettel megtiltotta a jogsértő magatartás jövőbeni tanúsítását. Azonban míg az előző döntés esetében a szórakozóhely 30 napon belül köteles volt nemektől független beléptetési gyakorlatot kialakítani, ebben az esetben úgy fogalmazott az EBH, hogy nem zárja

⁵⁰ A West-Balkán nevű fővárosi szórakozóhely 2011. január 15-én a megengedett létszámnál jóval több vendéget engedett be a rendezvényére, és a hatalmas tömeg miatt kialakult fizikai nyomás három halálos áldozatot követelt.

⁵¹Saját szerkesztés az EBH/579/2013. határozata alapján.

ki annak a lehetőségét, hogy a szórakozóhely eseti kedvezményt biztosítson valamely nem számára, pl. a férfi vagy női nemhez kapcsoló ünnepek, események tekintetében.⁵²

III. 3. „Ladies’ Night in the world” – A nemek közötti hátrányos megkülönböztetésen alapuló külföldi esetek

Az áruk és szolgáltatások nyújtása során alkalmazott, nemek közötti egyenlőséggel kapcsolatos ügyek nem csak hazánkban, hanem a külföldi államokban is vitás helyzeteket generálnak. A nemzetközi kitekintés elsődleges célja, hogy a panaszok és a döntések bemutatásával rávilágítson arra, hogy habár az egyes országok joggyakorlata eltérő, mégis vannak olyan problémák, amelyek mindenhol jelen vannak, az erre adott válaszok mégis széles skálán mozognak.

Tekintve, hogy hazánkban a Doboz-ügy előtt nem volt példa ilyen típusú panaszra, az EBH döntése során külföldi joggyakorlatra is támaszkodott. Az EBH/545/13/2013. számú határozatában nevesíti a lentebb részletesebben bemutatott ír esetet, továbbá az EBH munkatársával történt interjú során szerzett információk alapján az osztrák jogeset tapasztalatait is.

2001-ben Thomas O’Connor a barátjával szórakozni indult, azonban a bejáratnál a biztonsági őr megállította azzal az indokkal, hogy belépőjegyet kell fizetnie. A panaszos korábban már járt a szórakozóhelyen, de most volt az első alkalom, hogy szembesült azzal, hogy a férfiaknak fizetni kell, míg a hölgyeknek ingyenes a belépés. A szórakozóhely tulajdonosa azt mondta, 2000 decembere óta, amióta nyitva van a szórakozóhely, minden csütörtökön ingyenes a hölgyeknek a belépés, azonban ennek kompenzálásaként hétfőnként, amikor fociest van, a férfiaknak nem kellett belépőjegyet fizetni. A fociest azonban nem volt sikeres, így ez a szolgáltatás csupán két hónapig volt elérhető. A szórakozóhely érvelése alapján az ingyenes belépés a hölgyek számára pozitív diszkriminációnak minősül, amelyet az esélyegyenlőségi törvény is megenged. Az ír esélyegyenlőségi hatóság 2004-ben hozta meg döntését. A hatóság a kérelmező panaszát alaposnak találta. Döntése alapján a szórakozóhely valóban diszkriminatívan járt el, és kötelezte a szórakozóhelyet, hogy a kérelmező részére fizesse ki a panasz napján érvényben lévő belépődíj kétszeresét, valamint a kérelmező szabad belátása alapján 7 alkalommal ingyenesen léphessen be a szórakozóhelyre.⁵³

⁵² EBH 579/2013.

⁵³ Az ír esélyegyenlőségi hatóság DEC-S2004-001. számú döntése; lásd: <http://www.equalitytribunal.ie/en/Cases/2004/January/DEC-S2004-001-Full-Case-Report.html> (2014. 03.25.)

Az osztrák egyenlő bánásmód hivatal (Gleichbehandlungsanwaltschaft) egyenlőbánásmód bizottságának a következő vitás helyzetben kellett döntést hoznia: a kérelmező azt nehezményezte, hogy a szórakozóhely „All you can drink” estét hirdetett, amelynek az ára a férfiak számára 18 € volt, míg a hölgyeknek csupán 14 €. A kérelmező emiatt felvette a kapcsolatot a szórakozóhellyel, hogy a rámutasson ennek a helyzetnek a diszkriminatív voltára, továbbá, kérte, hogy a szórakozóhely ennek az üzletpolitikának a jövőbeli folytatását szüntesse meg. A szórakozóhely a válaszában elutasította a kérést, és arra hivatkozott, hogy az „All you can drink” esték nagy népszerűségnek örvendenek a vendégek körében, illetve, hogy ennek a szolgáltatásnak az igénybevétele csak opcionális lehetőség volt, továbbá, hogy a szórakozóhely nem egy nyilvános szolgáltató, tehát rá a saját maga által kialakított szabályok vonatkoznak. A kérelmező a szórakozóhely negatív válasza után az egyenlő bánásmód hivatalhoz fordult, amely megállapította, hogy valóban alkalmaz a szórakozóhely italár-különbségeket a nők és a férfiak között, valamint hogy bizonyos napokon a hölgyeknek ingyenes a belépés, míg a férfiaknak 5 €-t kell fizetni, továbbá, hogy ha öt hölgy csoportban érkezik a szórakozóhelyre, akkor egy üveg italt ajándékba kapnak. A szórakozóhely jogi képviselője válaszában kifejtette, hogy az esélyegyenlőségi törvény lehetőséget nyújt arra, hogy a szórakozóhely pozitív intézkedésként a hölgyeket támogassa azzal, hogy alacsonyabb árat kell fizetniük az italokért vagy, hogy ingyenesen legyen a belépésük. Tekintve, hogy hölgyek kevesebb keresnek, mint a férfiak, ezért ennek az intézkedésnek kvázi a gazdasági kiegyenlítés lenne a célja. Az egyenlőbánásmód bizottság nem találta megalapozottnak a szórakozóhely érveit, így megállapította, hogy a szórakozóhely üzletpolitikájával megvalósította az egyenlő bánásmód követelményének megsértését, méghozzá a közvetlen hátrányos megkülönböztetés formájában.⁵⁴

Az áruk és szolgáltatások nyújtása körében megvalósuló nemi diszkrimináció nem csak Európában, hanem az Amerikai Egyesült Államokban is jogviták kialakulását idézte elő. Az érdekütköztetést fokozta, hogy az USA egyes tagállamaiban különböző módon értelmezik az egyenlő bánásmódra vonatkozó rendelkezéseket is. Az USA-ban történt nagyszámú jogeset, valamint a téma gazdag szakirodalma lehetőséget ad a hazai *ladies' night* estékkel kapcsolatos, az EBH döntésen túlmutató további értelmezési keret beemelésére is.

1997. június 17-én David Gillespie ingyen akart bemenni egy Coastline nevű vendéglőbe New Jersey-ben. Aznap este Ladies' Night, azaz a Hölgyek Éjszakája volt, így a hölgyeknek ingyenes volt belépés, valamint az italok árából is kedvezményt kaptak, míg a

⁵⁴ Az eset leírását lásd az osztrák esélyegyenlőségi hatóság honlapján: <http://www.bka.gv.at/DocView.axd?CobId=52097> (2014. 09. 12.)

férfiaknak 5 dollárt kellett fizetni a belépéshez, és az italok árából sem járt nekik engedmény.⁵⁵ David Gillespie igénybe szeretne volna venni ezeket a kedvezményeket, azonban ezt a kérését elutasították. 5 nappal később Gillespie panaszt emelt azt állítva, hogy az étterem megsértette a New Jersey Diszkrimináció Elleni Törvényt (New Jersey Law Against Discrimination, hivatkozásként a továbbiakban LAD), amely kimondja a fordított diszkrimináció tilalmát. 2004 júniusában született meg a döntés, amely kimondja, hogy nem történt jogsértés, ugyanis habár valóban volt eltérés a belépődíjak és az italengedmények között, ez alapjaiban nem sértette sem az állam demokratikusságát és nem okozott személyes nehézséget sem. Mindazonáltal a Közigazgatás Bíróság úgy tartotta, hogy ezek az engedmények sértik a LAD-t, mert a LAD a diszkrimináció kapcsán a *de minimis*⁵⁶ védelemről nem gondoskodott. Az ügy, valamint az ügyben hozott döntés mind nemzeti mind nemzetközi szinten elindított egy vitát, amely arra kényszerítette a jogalkotókat, hogy módosítsák a LAD-t. A módosítás célja, hogy a LAD rendelkezzen a *de minimis* védelemről, amely alapján megállapítható lesz, hogy a nemek szerinti speciális kedvezmények, árkülönbségek nem számítanak diszkriminációnak, ugyanis a napjainkban folyó jelentős gazdasági verseny következtében a ladies' nightnak kizárólag gazdasági érdeke van.⁵⁷

Amint az amerikai joggyakorlatot tárgyaló tanulmány bemutatja, a nemi alapú árazás azért is számított komoly vitaforrásnak, mert ilyen jellegű ügyben még nem született precedens értékű döntés, valamint a szövetségi szabályozás is hiányos, így az államok által alkalmazott rendelkezések is változatos képet mutatnak. Egyes államok bíróságai (például Kalifornia és Florida) a „mindent vagy semmit” megközelítést alkalmazzák, vagyis minden fajta nemek közötti megkülönböztetés tilos függetlenül a diszkrimináció motivációjától. A másik megközelítés szerint – ezt alkalmazza például Washington állam bírósága – a törvény ilyen szigorú értelmezése nem a köz érdekét szolgálja, és szükség van a *de minimis* kivételekre, hogy a bíróságokat kvázi tehermentesítsék, és csak a jelentős nemek közötti különbségtételen alapuló ügyekkel foglalkozzanak.

Ha a bíróságok betűről betűre ragaszkodnának a törvény szövegéhez, akkor a *de minimis* védelem nem bírna jelentőséggel. *De minimis* védelem más jogterületeken bevett gyakorlatnak számít, például a túlóra fizetés esetén, ha a túlóra csupán pár perc, és nem rendszeresen fordul elő, akkor a munkáltató nem köteles kifizetni. A nemi alapú árazásnak is

⁵⁵ RANK, 2011: 223.

⁵⁶ A *de minimis non curat lex* elv értelmében bizonyos csekély szintű normasértés nem okvetlenül jelenti a jogrend tényleges sérelmét.

⁵⁷ Az 1980-as évek végétől ugyanakkor egyre több esetben állapították meg az amerikai hatóságok a nemi alapú kedvezmények jogszerűtlenségét. Lásd: PAULSON, 1991: 510–518.

a *de minimis* kategóriába kellene tartoznia, ugyanis a ladies' nightnek kizárólag gazdasági indokai vannak és tulajdonképpen kézzelfogható nehézséget nem okoznak ezzel a férfiaknak. A férfiak ilyen szempontú megkülönböztetése nem stigmatikus, mert a ladies' night nem azt jelenti, hogy a férfiak nem kíváncsi személyek a szórakozóhelyen, hanem egyrészt egy ösztönzés a hölgyek számára, hogy többet járjanak szórakozni, másrészt a csökkentett ár célja a vendégkör bővítése.⁵⁸

⁵⁸ RANK, 2011: 239–247.

IV. Összegzés és következtetések

IV. 1. Face control – amikor az állami beavatkozás indokolt

A faji és nemzetiségi hovatartozás miatti belépés megtagadás gyakorlatában hangsúlyos szerepet játszik a face control mint üzleti stratégia, illetve mint szelekciós mechanizmus. A face control, úgy gondolom, mint közönség kontroll magában foglalja az összes belépési-beléptetési szabályt, ugyanis mint komplex szűrő működik, mivel az ábrázat és a ruházat jellegén túl a megjelenés és viselkedés egyéb formái is beletartoznak a beléptető ellenőrzési jogkörébe. A face control mint üzletpolitika alapján történő belépés-megtagadás további oka, hogy ezzel egy úgynevezett elit társaságot szeretnének kialakítani, azaz a hely presztízsének és ezáltal a forgalom növelésének céljából az egyes nemzetiségekhez és fajhoz tartozó egyéneket kizárják.

A dolgozat a tesztelést mint a diszkrimináció elleni küzdelem hatásos és speciális eszközét mutatta be, azonban a módszer elterjedt alkalmazása és hatékonysága ellenére felvet etikai problémát is. Az alapgond, hogy a tesztelés nem más, mint fizetett provokáció, utalva itt azon jogvédő szervezetek tesztelési módszerére, amelyek megbíznak és megfizetnek tesztelőket, hogy gyűjtsenek információkat az adott szórakozóhellyel kapcsolatban, majd dokumentálják azt. A tesztelők mint tanúk vesznek részt a bizonyítási eljárásban. Ennek ellenére megállapítható, hogy a konkrét esetek felfedése a közjót szolgálja, és segít olyan diszkriminációs jogsértések feltárásában, amelyek nagy valószínűséggel rejtve maradnának.⁵⁹

Az Ebktv. megszületésével a tesztelés jogi bizonyítási eszközzé vált, amelynek következtében az eljárás alá vont számíthat arra, hogy a diszkrimináció megalapozottsága érdekében a Hatóság vagy a jogvédő szervezet alkalmazza a tesztelés módszerét. A szórakozóhelyek ma már cizellált stratégiát alkalmaznak ennek kiküszöbölésére, ugyanis az este folyamán előre nem meghatározott számú roma vendéget engednek be a szórakozóhely területére. Számos esetben volt rá példa, hogy emiatt a roma tesztelők is problémamentesen bejutottak a szórakozóhelyre, így a tesztelés mint bizonyítási eszköz kudarcot vallott. Ez az üzletpolitika a tesztelési módszer két legjelentősebb eredményét állította így pellengérre, egyrészt hogy a tesztelés hatására a rejtett diszkrimináció megvalósulásának az esélye

⁵⁹ SIMONOVITS, 2012: 58–59.

csökken, másrészt, hogy a tesztelés eredménye a bizonyítási eljárás során bizonyítékként szolgáljon.⁶⁰

Álláspontom megegyezik az EBH/143/2003. számú döntésében kifejtettekkel, amely szerint a face control fogalma napjainkban túlzottan kiterjedté vált, mivel alkalmazása során olyan szempontok is beemelésre kerültek, mint a nemzetiség, a bőrszín, vagy a társadalmi státusz, amelyek miatti belépés megtagadása megvalósítja az egyenlő bánásmód követelményének megsértését, méghozzá a közvetlen hátrányos megkülönböztetés formájában. Meggyőződésem szerint a face control alkalmazása csak akkor lehetséges, ha objektív indokokon alapul, amelyek egyértelműen alapot szolgáltatnak a belépés megtagadásra, például az ittasság, kábítószeres befolyásoltság vagy az agresszív, rendbontó viselkedés.

Tekintve, hogy ezek a jogsértések nagyon kis szegmensét jelentik a diszkrimináció ellenes küzdelemnek, így úgy gondolom, hogy az Ebktv.-ben foglaltak elegendőek ennek a problémának a kezelésére, a szigorúbb jogi szabályozás gyökeresen nem változtatna a jelenlegi helyzeten. Társadalmi érzékenyítés céljából azonban lehetne különböző antidiszkriminációs tréningeket szervezni a vendégekkel foglalkozó személyzetnek. Amint korábban utaltam rá, számos egyezséggel zárult ügyben ugyanis az eljárás alá vont vállalta, hogy a vendégekkel kapcsolatos feladatokat végző személyek részére tájékoztatást nyújt az egyenlő bánásmód követelményeiről és az ehhez kapcsolódó jogi szabályozásról. A faji és nemzetiségi hovatartozás miatti előítéletesség ugyanakkor olyan mértékben van beágyazódva a társadalomba, hogy az emiatt bekövetkezett diszkriminációs esetek leküzdése sziszifuszi munka a jogalkotók számára.

IV. 2. Férfi vagyok, fizetnem kell? – amikor az állami beavatkozás megkérdőjelezhető

A szórakozóhelyek (a hazai és külföldi jogeseteket is beleértve) a nemek közötti egyenjogúságot érintő intézkedéseiket általánosságban két kimentési indok köré csoportosították. Egyrészt hivatkoztak (1) a pozitív diszkriminációra mint kimentési alapra, másrészt pedig (2) a gazdasági érdekre. A következőkben ezen érvek megalapozottságát járom körül.

Ad 1. A pozitív diszkrimináció mint kimentési alap:

⁶⁰ Dr. Udvari Mártonnal, a NEKI állandó megbízott ügyvédjével készült interjú alapján.

Az esélyegyenlőségi intézkedések egy formája a pozitív diszkrimináció. Olyan, a társadalmi egyenlőtlenségek redukálása érdekében végrehajtott intézményes beavatkozásokról van szó, amelyek kedvezményezettei valamely korábban hátrányosan megkülönböztetett csoport tagjai. A fogalom tágan történő értelmezése alapján minden olyan törvény, szabályozás, adminisztratív intézkedés, bírósági határozat, a különféle állami beavatkozások és magáncselekedetek, amelyek bizonyos védett tulajdonság(ok)kal rendelkező csoportoknak meghatározott kedvezményeket biztosítanak, mind az állami, mind a magánszférában az egyenlőség megteremtése céljából.⁶¹

A pozitív megkülönböztetés nem más, mint a férfiak és a nők közötti tényleges egyenlőség elérésének meggyorsítása. Legfőbb oka a szélsőségek és a társadalmi esélyek kiegyenlítése, a hátrányok kompenzálása, a társadalom tagjai, csoportjai között fellépő konfliktusok megakadályozása, társadalmi harmónia megteremtése. Időbeliségét tekintve ezen intézkedések átmeneti jellegűek, ugyanis csak addig vannak érvényben, ameddig a kitűzött célok meg nem valósulnak. Azonban egyes hátrányok soha nem tűnnek el.⁶²

Az ember mint a társadalom tagja hivatása, kereseti viszonyai stb. ténylegesen különbözik más emberektől. Az állam joga – és egyben kötelezettsége is –, hogy a jogszabályok megalkotása során figyelembe vegye az emberek közötti tényleges különbségeket. A jogi eszközökön túl a pozitív diszkrimináció háttérében a hátrány kiküszöbölését célzó, a kiegyenlítés megvalósítására irányuló anyagi eszközök, valamint azok az érintettek részére történő rendelkezésre bocsátása áll.⁶³ A szórakozóhelyek beléptetési gyakorlatát illetően a nemi alapú árazás tulajdonképpen a gyakorlatban alkalmazható, a kiegyenlítés megvalósítására irányuló anyagi eszközként is felfogható.

A pozitív diszkrimináció nem csak az EBH, hanem az ír és az osztrák esélyegyenlőségi hatóság döntése során sem szolgált megfelelő kimentési alapként a szórakozóhelyek nemi alapú árazást megvalósító beléptetési gyakorlatát illetően. A hazai joggyakorlat vonatkozásában a pozitív diszkrimináció egyes vetületei mind az Alaptörvényben, mind az Ebktv.-ben megjelennek.

Az Ebktv. a pozitív diszkrimináció fogalma helyett az előnyben részesítés fogalmát alkalmazza, ebből kifolyólag az EBH az Ebktv. 11. §-ra hivatkozott, amely szerint egy rendelkezés, intézkedés akkor nem jelenti az egyenlőbánásmód követelményének megsértését, ha kifejezetten megjelölt társadalmi csoport tárgyilagos értékelésén alapuló

⁶¹ TAUSZ, 1998: 99.

⁶² A nőkkal szembeni megkülönböztetés minden formájának felszámolásáról 1979. december 18-án New Yorkban elfogadott egyezmény, 4. cikk

⁶³ SÁRI-SOMODY, 2008: 64–69.

esélyegyenlőtlenség felszámolását segíti elő, ha törvényen vagy törvényi felhatalmazás alapján kiadott kormányrendeleten, kollektív szerződésen alapul, és ha határozott időre vagy a határozott feltétel megvalósulásáig szól.

Az Alaptörvény XV. Cikk (3) bekezdése deklarálja a nők és a férfiak egyenjogúságát. A XV. Cikk (5) bekezdése azonban a következőképpen rendelkezik: *„Magyarország külön intézkedésekkel védi a családokat, gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket”*. Az Alaptörvény ezáltal felhatalmazást ad a nők védelme érdekében pozitív diszkriminációt megvalósító szabályok kialakítására. Az Alaptörvény tehát nem bármifajta különbségtételt tilt, hanem az emberi méltósághoz való jogot sértő megkülönböztetéseket.⁶⁴

A pozitív diszkrimináció ugyanakkor nemcsak a szórakozóhelyek nemek közötti egyenjogúságot érintő beléptetési gyakorlata kapcsán merült fel mint probléma, hanem számos jogterületet érintő más ügyben is.

A 2009-ben a belga Alkotmánybíróság előzetes döntéshozatali eljárás keretében az Európai Bírósághoz (továbbiakban: EuB) fordult. Az Európai Bíróságnak arról kellett döntenie, hogy a biztosítási díjak kialakításakor a nemi hovatartozást mint kockázati tényezőt szükséges-e figyelembe venni, ugyanis a belga jogalkotó a 2004/113/EK irányelv 5. cikk (2) bekezdését⁶⁵ úgy ültette át a belső jogba, hogy ezt a szabályt csak az életbiztosítási szerződések kapcsán lehet alkalmazni. Az EuB ítéletének indoklása szerint tekintve, hogy a 2004/113/EK irányelv a preambulumban hivatkozik az EU Alapjogi Karta 21. és 23. cikkére,⁶⁶ és a Karta alapján tilos minden nemi hovatartozáson alapuló hátrányos megkülönböztetés, valamint a nők és férfiak egyenlőségét minden területen biztosítani kell, így a 2004/113/EK irányelv 5. cikk (2) bekezdését e rendelkezésekre tekintettel kell értékelni. Továbbá, ha az uniós jogalkotó úgy dönt, hogy alkalmazza ezt a rendelkezést, akkor ezt úgy kell tennie, hogy az a nevezett cél megvalósulását segítse elő, azonban alkalmazhat átmeneti

⁶⁴ 61/1992. (XI.20.) AB határozat

⁶⁵ A TANÁCS 2004/113/EK irányelve (2004. december 13.) a nők és férfiak közötti egyenlő bánásmód elvének az árukhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés, valamint azok értékesítése, illetve nyújtása tekintetében történő végrehajtásáról. Az 5. cikk (2) bekezdése a következőképpen rendelkezik: *„Az (1) bekezdéstől eltérve a tagállamok 2007. december 21. előtt dönthetnek úgy, hogy megengednek arányos különbségeket az egyének biztosítási díjaiban és juttatásaiban, ha a vonatkozó és pontos biztosításmatematikai és statisztikai adatok alapján a nemi hovatartozás alkalmazása a kockázatelemzésben meghatározó tényező. [...] ezek a tagállamok 2007. december 21. után öt évvel, a 16. cikkben említett bizottsági jelentést figyelembe véve, döntésüket áttekintő értékelésnek vetik alá, és ennek eredményét megküldik a Bizottságnak”*.

⁶⁶ Az Európai Unió Alapjogi Chartája, 21. cikk (A megkülönböztetés tilalma): (1) Tilos minden megkülönböztetés, így különösen a nem, faj, szín, etnikai vagy társadalmi származás, genetikai tulajdonság, nyelv, vallás vagy meggyőződés, politikai vagy más vélemény, nemzeti kisebbséghez tartozás, vagyoni helyzet, születés, fogyatékoság, kor vagy szexuális irányultság alapján történő megkülönböztetés.

23. cikk A nők és férfiak közötti egyenlőség: A nők és férfiak közötti egyenlőséget minden területen, így a foglalkoztatás, a munkavégzés és a díjazás területén is biztosítani kell. Az egyenlőség elve nem akadályozza, hogy az alulreprezentált nem számára különleges előnyöket biztosító rendelkezéseket tartsanak fenn vagy hozzanak meg.

rendelkezést vagy korlátozott terjedelmű eltéréseket is. Az EuB arra a következtetésre jutott, hogy a nemi hovatartozáson alapuló diszkrimináció leküzdésének részét képezi az uniszex biztosítási tarifák alkalmazásának érvényre juttatása, amelyet 2007. december 21-ig kellett megteremteni. 2004/113/EK irányelv 5. cikk (2) bekezdése időbeli korlát nélkül engedte a nők és férfiak közötti egyenlő bánásmódtól való eltérést, így fenn állt annak a veszélye, hogy az egyes tagállamok határozatlan ideig eltérjenek az uniszex biztosítási tarifák alkalmazásától. Ez pedig ellentétes az EU Alapjogi Kartájának 21. és 23. cikkével. Az EuB kimondta, hogy a 2004/113/EK irányelv 5. cikk (2) bekezdése az átmeneti időszak leteltét követően, azaz 2012. december 21-i hatállyal érvénytelen. Az EuB ezzel az ítéletével a nők és férfiak közötti különbségtétel teljes tilalmát állította középpontba, hivatkozva korábbi álláspontjára, mely szerint a hasonló helyzetek eltérő kezelése és az eltérő helyzetek hasonló módon kezelése kizárólag abban az esetben jogszerű, ha annak objektív oka van.⁶⁷

Szintén a pozitív megkülönböztetés volt annak az intézkedésnek a célja, amely során az ünnepek alkalmával a női dolgozókat előbb hazaengedték, míg a férfiak kötelesek voltak a munkaidő végéig dolgozni. A férfi panaszos által benyújtott kérelmet az EBH alaposnak találta. Az Ebktv. alapján ez közvetlen hátrányos megkülönböztetésének minősül, valamint az egyenlő bánásmód követelményének megsértését is jelenti. A munkaidő-kedvezmény biztosítása ugyanis foglalkoztatási jogviszony alapján járó juttatásnak minősül, így a munkáltató a munkavállalóval szemben azzal, hogy a női alkalmazottaknak az adott napokon a munkaidejükből kevesebbet kellett teljesíteniük, sérti az egyenlő bánásmód követelményét.⁶⁸

A pozitív intézkedésként is értelmezhető eltérő biztosítási tarifák, valamint a munkaidő kedvezmény is sértette az egyenlő bánásmód követelményét, ellentétben a korábban tárgyalt fitness stúdió esetében, ahol viszont az EBH nem a férfiak és nők közötti teljes egyenjogúságot helyezte előtérbe.

Ad 2. A gazdasági érdek mint kimentési alap:

A szórakozóhelyek nyilatkozatai alapján az intézkedésük hátterében – a pozitív megkülönböztetésen túlmenően – jelentős gazdasági érdek is áll. Az EBH álláspontja szerint azonban a szórakozóhely által nyújtott szolgáltatás működőképességéhez, nyereségességéhez fűződő gazdasági érdek akkor szolgálhat az egyébként diszkriminatív intézkedés kimentésével, ha a szolgáltatás nyújtója bizonyítja, hogy a szolgáltatás jellegéből kifolyólag az intézkedés

⁶⁷TÖKEY, 2012: 48–53.

⁶⁸EBH 18/2006

nélkül forgalma, illetve bevétele olyan mértékben csökkenne, hogy az gazdaságilag ellehetetlenítené.⁶⁹

Ezzel szemben a D. Gillespie által, New Jerseyben történt eset alapján elmondható, hogy azért is szükségesnek tartották a jogalkotók a LAD módosítását, mert a nők és férfiak közötti árkülönbségnek csupán gazdasági érdeket tulajdonítottak. Belátták, hogy a mai globalizált világban folyó gazdasági verseny kényszeríti a szórakozóhely tulajdonosokat, hogy bevezessék a különböző témákon, mint a ladies' night, alapuló estéket. Ezeknek az estéknek azonban kizárólag gazdasági okai vannak, ezért nem okoznak hátrányos megkülönböztetést.

A pozitív diszkrimináció és a gazdasági érdek tulajdonképpen egymást felerősítő hivatkozási alapok. A szórakozóhely tulajdonos a pozitív megkülönböztetés, a társadalmi kompenzáció jegyében engedi be ingyen a hölgyeket. Az üzleti stratégiája alapján, ami mögött gazdasági érdek húzódik, pedig szintén ingyen engedi be a hölgy vendégeket, arra hivatkozva, hogy a sok hölgy vonzza a férfi vendégeket, amely a bevétel növekedését vonja maga után.

A külföldi és hazai példák összevetése alapján elmondható, hogy a nemek közötti egyenlőség érvényesülésének eszközei széles skálán mozognak, a teljes tilalomtól a *de minimis* engedményekig. A saját meglátásom szerint az USA-ban alkalmazott *de minimis* engedmények megfelelő eszközként szolgálhatnának a hazai jogalkotók számára is. Azzal, hogy a férfiaknak szükséges belépőjegyet fizetni, még nem azt jelenti, hogy ezzel ki vannak zárva a szolgáltatásból, szemben a roma személyekkel, akik viszont valóban ki vannak zárva, hiszen őket belépőjegy ellenében sem engedik szórakozni. Véleményem szerint a Doboz-ügy kapcsán az EBH-nak szükséges lett volna figyelembe venni, hogy a szóban forgó belépőjegy árát a férfi vendég italkupon formájában le is fogyaszthatta, amely tulajdonképpen egyfajta kompenzációként szolgált. A jogalkalmazónak nem csak az a feladata, hogy a jogszabályok minden egyes betűjét szigorúan vegye, hanem hogy biztosítson egyfajta rugalmasságot – mindeközben meggyőződve arról, hogy ez nem jelenti a jogalkotó szándékának teljes figyelmen kívül hagyását. A nemi alapú árazásnak véleményem szerint éppen ezért a *de minimis* engedmények kategóriájába kellene tartoznia, ugyanis az árkülönbségek olyan csekélyek, hogy ezek kifizetése nem jelenti azt, hogy a férfiak másodrangú személyként kezelendők, és a szórakozóhely által nyújtott szolgáltatásokat is azonos joggal vehetik igénybe; ráadásul a nők részére szóló engedmények nem járnak férfiak kirekesztésével.⁷⁰

⁶⁹ EBH 579/2013.

⁷⁰ Lásd erről egyes amerikai bíróságok érvelését: PAULSON, 1991: 509–510.

IV. 3. Közügygé vált magánügy? – az állami beavatkozás határai

Az emberi jogok érvényesítésének és védelmének legfontosabb szereplője az állam. Ennek következtében az emberi jogi jogviták túlnyomó része az állammal, az állami intézményekkel, az állami közhatalmat gyakorló személyekkel szemben folyik. Azonban ma már nem lehet eltekinteni az emberi jogi jogviták azon aspektusától, amikor a magánszféra szereplői akár egymással, akár az egyénnel, csoportokkal szemben tanúsíthatnak diszkriminatív magatartást.⁷¹ A horizontális hatály középpontjában az a kérdés áll, hogy mikor lehet egy magánjogi jogalannak rendes bíróság előtt érvényesíthető joga arra, hogy alapjogsérelem esetén őt az állam egy másik magánjogi, nem állami szereplő jogalannal szemben megvédje. A horizontális hatály kétféle módon érvényesülhet: közvetetten és közvetlenül. A közvetett horizontális hatály alkalmazása során (amely egyben felveti a mittelbare Drittwirkung, vagyis a harmadikokkal szembeni hatály problémáját is⁷²), az alkotmányjog mint közjog és a magánjog kölcsönösen kiegészítik egymást. Az alapjog mint alanyi jog csak akkor jelenik meg a horizontális jogviszonyban, ha a magánjog megteremti a jog létrejöttének feltételeit. Az állam alaptörvényében foglalt objektív értékrend beszűrődik a magánjogba, és ezen a szűrőn keresztül jut érvényre a magánjog rendszerében. Ha az alkotmányt a magánjogi jogviszonyban is ugyanúgy közvetlenül alkalmazzák, mint a közjogi jogviszonyban, akkor a közvetlen horizontális hatály érvényesül a jogrendszerben.⁷³ Tekintve, hogy a szórakozóhelyek beléptetési gyakorlatából fakadó jogviták a magánszféra szereplői között zajlanak, így szükségeszerű, hogy a dolgozat kitérjen a diszkrimináció és a magánszféra viszonyának vizsgálatára.

A jogsértett személy nem tesz különbséget abból a szempontból, hogy közhatalmat gyakorló személy vagy magánszemély okozta a sérelmet, a lényegi szempont, hogy a jogsérelem állapota megszüntetésre kerüljön. Az államnak fennáll az a normaalkotási lehetősége, amely arra irányul, hogy a magánszemélyek ne avatkozzanak be más magánszemélyek életébe, szabadságába, tulajdonába. A jogok szubjektív (alanyi) oldalát jelenti az államnak azon kötelessége, hogy az emberi jogokat tiszteletben tartja, az objektív oldala (tárgyi) pedig, hogy az államnak gondoskodnia kell az emberi jogok védelméről.⁷⁴ Az Alkotmánybíróság a 64/1991. (XII. 17.) határozatában úgy rendelkezik, hogy az állam

⁷¹ 45/2000. (XII. 8.) AB határozat

⁷² GÁRDOS-OROSZ, 2010: 10. A doktori értekezés teljes részletességgel kifejti a horizontális hatály körül felmerülő problémás kérdéseket.

⁷³ GÁRDOS-OROSZ, 2011: 40–72.

⁷⁴ HALMAI, 2008:102–103.

kötelessége a szubjektív jogokkal kapcsolatban nem merül ki az alapvető jogok és szabadságok tiszteletben tartásában és védelmében, valamint a megsértésüktől való tartózkodásban, hanem az érvényesülésükhöz szükséges feltételeket is biztosítani kell. Az alapjogok összhangjához való hozzájárulás céljából az állam úgy alakítja a jogszabályi és szervezeti feltételeket, hogy az egyes jogoknak az egész rend szempontjából történő legkedvezőbb érvényesülését teszi lehetővé. Az alapjog szubjektív és objektív oldala nem minden esetben fedi egymást, amelynek az oka az alapjog jogosultjainak köre, az állam különböző szempontjai és feladatai. Az állam ugyanazon alapjog objektív, intézményes védelmi körét a szubjektív alapjog által védett körön túlmenően is meghatározhatja. Az államnak tehát az emberekkel szembeni személyi és vagyoni autonómiáját nem csak saját magával szemben, hanem magánszemélyekkel szemben is meg kell alkotnia.

Az Ebktv. megalkotása során sarkalatos kérdést jelentett a törvény személyi hatálya, azaz, hogy milyen mértékben érvényesíthető a diszkrimináció a magánjogi jogviszonyokban, illetve a magánjogi szereplők között. Az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdése kimondja, hogy az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg. Az államnak a megfogalmazott kötelezettség keretében törvényben szükséges szankcionálnia az egyének bármilyen megkülönböztetését, függetlenül attól, hogy közjogi vagy magánjogi jogalany követi el a diszkriminációt.⁷⁵

Az Ebktv. személyi hatálya tágabb értelemben, a közfeladatot ellátó szerveket jelenti, akik kötelesek valamennyi jogviszonyuk esetén megtartani az egyenlő bánásmód követelményét. A törvény tárgyi hatálya kiterjed azokra a jogviszonyokra, amelyek során a törvényben meghatározott fél köteles megtartani az egyenlő bánásmód követelményét. Az Ebktv. azt határozza meg, hogy mely magánjogi jogviszonyokban, a magánjogi szereplők mely csoportjai körében követelhető meg, kényszeríthető ki az egyenlő bánásmód elvének megtartása. A dolgozat témáját szem előtt tartva az Ebktv. 5. § b) pontja a releváns, amely szerint azon szereplők kötelesek megtartani az egyenlő bánásmód követelményét, akik az ügyfélforgalom számára nyitva álló helyiségeiben szolgáltatást nyújtanak vagy árut forgalmaznak. A jogalkotó a jogviszony nyilvános jellege miatt vonta ezt a típust az Ebktv. hatálya alá. Az egyenlő bánásmód követelményének érvényesülési körében jelentős szerepe van az egyéneknek a különböző fizikai és kulturális javakhoz való megkülönböztetés nélküli hozzáférésehez fűződő jogának.⁷⁶

⁷⁵ FARKAS [et al.], 2003: 1–2.

⁷⁶ Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény magyarázata, http://www.egyenlobanasmod.hu/tanulmanyok/hu/Ebktv_kommentar.pdf, (2014. 03. 21.)

Az egyének alapvető jogai mindenhol ugyanolyan mértékben érvényesek, így a személyek arra irányuló joga is, hogy egyenlőként bánjanak velük. Az egyes jogalkalmazók, gondolva itt elsősorban a bíróságokra, kötelezettsége az alapvető jogok egyedi esetekben történő érvényesítése, szükség esetén a hátrányos megkülönböztetés szankcionálása. Az egyének egyenlő méltóságú személyként való elismeréshez fűződő joga normatív korlátot állít a többi ember cselekvésének. Ebből kifolyólag diszkrimináció esetén az egyén jogosult igénybe venni az állami intézményrendszert annak érdekében, hogy az egyenlő bánásmódhoz való jogának érvényesülését kikényszerítse.⁷⁷

A magánszemélyekkel szembeni jogérvényesítés tárgya számos kérdést vet fel. Tóth János *Az emberi méltóság forradalma* című művében az emberi jogokat a következőképpen definiálja: az emberi jogok az emberiség számára meghatározott magatartási szabályok, amelyek meghatározzák a szabadságokat és a belőlük származó jogokat és kötelelességeket. Az emberi jogok csupán egy eszközét jelentik az állam tudatos társadalom alakításának.⁷⁸ Ha az állam csupán a társadalom tudatos formálására használja az emberi jogokat, akkor az emberi jogok erkölcsi tartalma alárendelődik a legitim tartalomnak. Azaz a közjogi jogviszonyokban egyértelműen az emberi jogok legitim tartalma válik dominánssá, amely egyre inkább a magánjogi jogviszonyokra is kiterjed. Ha viszont mind a közjogi, mind a magánjogi jogviszonyokban az emberi jogok legitim tartalma lesz az uralkodó, akkor az erkölcsi tartalom lassanként megszűnik létezni.

Ha az egyének alapvető jogai mindenesetben egyenlő módon érvényesülnek és ezek az egyének a társadalom egyenlő jogú tagjai, joggal merül fel a kérdés, hogy akkor mégis mi alapján részesülnek eltérő bánásmódban, jelen esetben a szórakozóhelyek beléptetési gyakorlata során. Az egyenlőség fogalmának dilemmájával foglalkozik John Kekes *Az egalitarizmus illúziói* című könyvében, amelyben kifejtette, hogy az egyenlőség létező fogalom, szemben kritikusaikkal, akik szerint az egyenlőség csupán illúzió. Az egyenlő értékkel szembeni érvek: az érték és az érdem, az egyediség és a minőségek között különbségek; az embereknek nem egyformák a képességeik, a törekvéseik, az intelligenciájuk, meggyőződéseik, attitűdjeik, másként gondolkodnak az értékekről, a hibákról, mások a kötelezettségeik. Ha nem az egyenlő értékeken, akkor az egyenlő érdemeken kell alapulnia az egyenlő bánásmódnak. Azonban az emberek érdemei a genetikai örökségüktől és neveltetésüktől függnék, így tehát önkényes volna olyan körülmények alapján bánni velük, amelyekről tehetnek vagy nem tehetnek. Ha az embereket egyenlő módon

⁷⁷ KOVÁCS, 2012: 131–133.

⁷⁸ TÓTH, 1978: 32., 113.

akarjuk kezelni, akkor rá kell mutatni egy olyan vonásra, amely kivétel nélkül minden emberi lény hordoz, valamint minden emberi lény egyenlően birtokolja, és erkölcsileg fontos képesség, ellenkező esetben nem szolgálhatna az egyenlő bánásmód alapjául. Az emberekkel egyenlően bánni nem más, mint az egyenlőtlen bánásmód melletti nyilvánvaló erkölcsi érvek önkényes mellőzése.⁷⁹

Szente Zoltán szerint az egyenlőség komplex fogalom, amely magában foglalja a materiális komponenseken túl, az egyenlő bánásmódhoz való jogot és az alapjogokat is.⁸⁰ Az alapjogok elsődleges funkciója az egyén védelme az állami beavatkozásokkal szemben, azaz tulajdonképpen egy olyan élettér kialakítása, amelybe az állam nem szólhat bele. Az alapjogok címzettje tehát az állam, és nem közvetlenül a magánszemélyek.⁸¹ A teljes egyenjogúság alkalmazása azonban meghatározott esetekben ugyanúgy társadalmi problémákhoz vezethet, mint annak figyelmen kívül hagyása. A faji és nemzetiségi hovatartozás miatti belépés-megtagadás kapcsán, úgy gondolom, hogy a teljes egyenjogúság megvalósítása a cél, tehát hogy a társadalom minden egyes tagja igénybe vehesse a szolgáltatást. Ezzel ellentétben a nemi alapú árazás során sem a férfiak, sem a nők nincsenek kizárva szolgáltatás igénybevétele alól. Nem a férfiak kirekesztése a cél, sem a sztereotípiák hangsúlyozása, hanem egy olyan gazdasági érdeken alapuló üzletpolitika előtérbe helyezése, amely profitorientáltan támogatja a nők részvételét a szórakozóhelyeken. Ha a ladies' night mint kedvezmény megszüntetésre kerülne, az előbb-utóbb magával vonná a szórakozóhelyek által alkalmazott más engedmények tiltását is.⁸² Visszautalva itt a *de minimis* engedményekre, ezek az árkülönbségek olyan marginálisak, hogy ezek engedélyezése nem jelentené a jogalkotó szándékának figyelmen kívül hagyását, illetve nem okozná az emberek bizalmának elvesztését a jogalkalmazókkal szemben sem.

A jogszabályok rugalmas alkalmazása nem jelenti tehát a jogalkotói szándék figyelmen kívül hagyását. Ha ez a rugalmatlanság a teljes jogrendszerben, minden területen érvényesülne, akkor az túl nagyarányú állami beavatkozáshoz vezetne. A különböző sporteseményeken megvalósuló nemi alapú árazás ez idáig még nem jelentette az egyenlő bánásmód követelményének a megsértését. A rugalmasság helytállóságát bizonyítja, hogy Washingtonban a kosárlabda csapat meccseire fél áron vehettek a hölgyek jegyet, ugyanis ennek a kedvezménynek egy célja volt, a vendég létszám növelése. A bíróság elismerte, hogy

⁷⁹ KEKES, 2004: 94–108.

⁸⁰ SZENTE 2006: 31.

⁸¹ SONNEVEND, 1998: 79–81.

⁸² PAULSON, 1991: 489–509.

az intézkedés célja kizárólag gazdasági érdekeken alapult.⁸³ Néhány hazai futballcsapat jegyárainak alakulása is tükrözi ezt a gyakorlatot.⁸⁴ A nők kedvezményes belépő vásárlási lehetőségének is egyértelműen az állami beavatkozás határán kívül kell esnie.⁸⁵ Álláspontom szerint – akárcsak a szórakozóhelyek kapcsán – ebben az esetben is olyan minimális összegkülönbségről van szó, amely nem okozza férfiak kizárását a szolgáltatásból, hanem csakis gazdasági okai vannak, így a *de minimis* kedvezmények kategóriájába sorolandóak.

⁸³ RANK, 2011: 234.

⁸⁴ Így pl. az NB1-es klubok közül a Videoton FC-nél a férfiak részére – amennyiben nem diákok vagy nyugdíjasok – a legolcsóbb jegy 900 Ft-ba került; ugyanezért a jegyért a nőknek csak 700 Ft-ot kell fizetniük. Lásd: <http://www.vidi.hu/jegy>

⁸⁵ Amint PAULSON (1991: 504–510.) kifejti, kezdetben (az 1970-as évektől) az amerikai hatóságok elutasították a nők számára biztosított kedvezmények miatti panaszokat, ugyanis az üzleti indokokat elfogadható érvek találták, valamint ezek a kedvezmények nem bizonyultak jogsértőnek, amennyiben nem a férfiaknak a szolgáltatásokból való szándékos kizárására irányultak, és nem jártak a kirekesztettség érzésével („[...] *are legal if the promotions does not incidentally deny makes access to public facilities or make men feel unsolicited*”) (uo. 509.).

Függelék

Az EBH nemzetiségi és faji hovatartozás miatti beléptetés-megtagadással összefüggésben indult eljárásai

Időpont	Sértettek	Belépés megtagadás okai	EBH döntése	Döntés tartalma
2005	roma fiatalok	származás	jogsértést megállapító	az egyenlő bánásmód követelményének megsértése
				jogsértő magatartás továbbfolytatásának megtiltása
				400.000 Ft pénzbírság
2005 (határozat kelte: 2006)	roma fiatalok	tagsági igazolvány hiánya	jogsértést megállapító	határozat nyilvánossá tétele
2006	kubai állampolgár	származás	eljárást megszüntető végzés	eljárás alá vont bocsánatkérése
			kérelmező nem kívánta folytatni az eljárást	
2006	roma személy	származás	kérelem elutasítása	nem merült fel objektív körülmény – ok-okozati összefüggés nem támasztotta alá
2006 (határozat kelte: 2007)	roma személyek*	„cigányok nem mehetnek be”	eljárást megszüntető végzés	eljárás alá vont nem reagált
		korábbi botrányos viselkedés		
2008	roma személyek	„nincsenek felírva” (rendezvény zártkörű jellege)	jogsértést megállapító	közvetlen hátrányos megkülönböztetés alkalmazása
		fiatalkorúak		biztonsági és az üzemeltető cég 500-500.000 Ft bírság
				határozat nyilvánossá tétele

2008	roma személyek	zártkörű rendezvény	jogsértést megállapító	közvetlen hátrányos megkülönböztetés alkalmazása
				jogsértő magatartás jövőbeni folytatásának megtagadása
			egyezségi ajánlat az eljárás alá vont részéről	tiszteletben tartja az emberi jogokat
				küzd a hátrányos megkülönböztetés felszámolásáért
				esélyegyenlőség elmozdítása
				elnézés kérése
				megbízási szerződés kiegészítése az egyenlő bánásmód elvének tiszteletben tartásával
2009	roma csoport*	korábban a társaságból néhány emberrel probléma volt	egyezségkötés	elnézés kérése
				jövőben hasonló esetek elkerülése
				jövőben a biztonsági szolgálatot ellátó munkatársaknak oktatás
				10 páros belépő
2009	roma társaság	tulajdonosok nem szeretik, ha romákat engednek be	egyezség a szórakozóhely üzemeltetőjével	biztonsági szolgálatot ellátó céggel szerződésbontás
				elnézés kérése
				jövőben hasonló esetek elkerülése
				jövőben a biztonsági szolgálatot ellátó munkatársaknak oktatás
			biztonsági szolgálatot ellátó cég jogsértését megállapító	megsértette az egyenlő bánásmód követelményét
				jogsértő magatartás jövőbeni folytatásának megtiltása
				határozat 90 napra történő nyilvánosságra hozatala
				1000.000 Ft bírság
2011	roma személyek*	származásuk miatt	egyezségkötés	romákat érintő problémák kezelésében egymás segítése, közvetlen értesítés

2011	roma személyek*	zárt klubtagsági rendszer	jogsértést megállapító	vendéglátó helyet működtető gazdasági társaság elmarasztalása
		rendbontó személyek kizárása		jogsértő magatartás jövőbeni folytatásának megtagadása
				határozat nyilvánossá tétele
2011 (határozat kelte: 2012)	roma személyek*	tagsági kártya	jogsértést megállapító	az egyenlő bánásmód követelményének megsértése
		dress code, face control szabályai miatt	kereset a Fővárosi Törvényszékhez	közvetlen hátrányos megkülönböztetés alkalmazása
				jogsértő magatartás jövőbeni folytatásának megtagadása
				1000.000 Ft bírság
2012	roma fiatalok*	problémás viselkedés	jogsértést megállapító	honlapján a határozat 90 napra történő nyilvános közzétételét
		ittasság, kábítószer-fogyasztás		az egyenlő bánásmód követelményének megsértése
				közvetlen hátrányos megkülönböztetés alkalmazása
				jogsértő magatartás jövőbeni folytatásának
2013	roma társaság	származásuk miatt	jogsértést megállapító	határozat 90 napra történő nyilvános közzététele
		ittasság		az egyenlő bánásmód követelményének megsértése
		nem előírás szerinti ruházat		közvetlen hátrányos megkülönböztetés alkalmazása
		face control, dress code szabályainak megsértése		jogsértő magatartás jövőbeni folytatásának megtagadása
2014	roma személyek	klubtagsági igazolvány hiánya	egyezségkötés	honlapján a határozat 30 napra történő nyilvános közzétételét
		nem megfelelő öltözködés		elnézés kérése
		agresszív magatartás		3 db ingyen belépőjegy
2014	apai oldalról afgán származású személy	előrendeléses vendégek miatt létszámot kellett csökkenteni	egyezségkötés	személyzet tájékoztatása az egyenlő bánásmód jogszabályi kötelezettségéről
				elnézés kérése, és megjelentetése a honlapján, Facebook oldalán 60 napon ingyenes rendezvényt tart- „Refugee party”

*közérdekű igényérvényesítő

A táblázat az EBH határozatainak feldolgozása alapján készült.

Irodalomjegyzék

A) Szakirodalom

- A hatékonyabb rendfenntartás felé. A megkülönböztető etnikai profilalkotás megértése és megelőzése: Útmutató, Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége, Luxembourg: az Európai Unió Kiadóhivatala, 2010.
- AMBRUS Mónika: *Vizsgálati modell az egyenlő bánásmód megsértésével kapcsolatos ügyekben.* In: MAJTÉNYI Balázs (szerk.): Lejtős Pálya. Antidiszkrimináció és esélyegyenlőség., Budapest, L'Harmattan, 2009.
- DEMETER Judit: *Az egyenlő bánásmód követelményének érvényesítése és az esélyegyenlőség előmozdítása.* In: SIK Endre–SIMONOVITS Bori: A diszkrimináció mérése. E-tankönyv. Budapest, ELTE, TáTK, 2012.
- DUCH, Mariàngels –Amador CALAFAT–Montse JUAN: *Normagyűjtemény az éjszakai szórakozóhelyek egészségesebbé és biztonságosabbá tételéért.* IREFREA, 2012.
- FARKAS Lilla–KÁDÁR András Kristóf–KÁRPÁTI József: Néhány megjegyzés az egyenlő bánásmódról szóló törvény koncepciójához. In: *Fundamentum. Az emberi jogok folyóirata.* 2003/2. szám
- Fehér Füzet, 1995., A MÁSSÁG Alapítvány Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogvédő Irodájához érkezett ügyek alapján
http://dev.neki.hu/wp-content/uploads/2013/05/387_ff1995.pdf (letöltve: 2014. 06. 24.)
- Fehér Füzet, 1999., A Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogvédő Iroda beszámolója,
http://dev.neki.hu/wp-content/uploads/2013/05/389_ff1999.pdf, letöltve: 2014. 06. 24.
- Fehér Füzet, 2002., A Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogvédő Iroda beszámolója,
http://dev.neki.hu/wp-content/uploads/2013/05/392_ff2002.pdf, letöltve: 2014. 06. 24.
- GÁRDOS-OROSZ Fruzsina: *Alkotmányos polgári jog? Az alapvető jogok alkalmazása a magánjogi jogvitákban.* Budapest–Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2011.
- GÁRDOS-OROSZ Fruzsina: *Az emberi jogok alkalmazásának lehetőségei a rendes bíróságokon különös tekintettel a magánjogi jogvitákra.* Doktori értekezés, Győr, 2010.
- HALMAI Gábor–TÓTH Gábor Attila (szerk.): *Emberi jogok.* Budapest, Osiris kiadó, 2008.

- IVÁNY Borbála–PAP András László: Rendőri etnikai profilalkotás az Egyenlő Bánásmód Hatóság előtt. In: *Fundamentum. Az emberi jogok folyóirata*. 2012/3. szám
- IVÁNYI Klára (szerk.): *Változások küszöbén. Új lehetőségek a jogvédelemben az esélyegyenlőségi törvény hatályba lépésével*. Másság Alapítvány, NEKI, 2005.
- KÁRPÁTI József: A közérdekű igényérvényesítés egyes kérdései. EBH tanulmányok, 2008.
http://www.egyenlobanasmod.hu/tanulmanyok/hu/kozerdeku_igenyervernyesites.pdf,
letöltve: 2014. 09. 10.
- KEKES, John: *Az egalitarizmus illúziói*. ATTRAKTOR, Máriabesenyő-Gödöllő, 2004.
- KOVÁCS Kriszta: *Az egyenlőség felé. A hátrányos megkülönböztetés tilalma és a támogató intézkedések*. Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2012.
- M. TÓTH Balázs: *Az etnikai profilalkotás a bűnmegelőzésben és a bűnüldözésben*. PhD értekezés, Miskolc, 2011.
- M. TÓTH Balázs–PAP András László: *A hatékonyság mítosza. Az etnikai profilalkotás alkotmányos és rendészeti kérdőjelei*. Budapest, L'Harmattan, 2012.
- PAULSON, Heidi C.: *Ladies' Night Discounts: Should We Bar Them or Promote Them?*
In: Boston College Law Review 1991/2. szám
- RANK, Jessica E.: *Is Ladies' Night Rely Sex Discrimination?: Public Accommodation Laws, De Minimis Exceptions, and Stigmatic Injury*. In: Seton Hall Law Review 2006/1. szám.
- SÁNDOR Judit: *A szabályozás csapdái és dilemmái. Variációk egy leendő törvényre*.
In: KALTENBACH Jenő [et al.]: *A hátrányos megkülönböztetés tilalmától a pozitív diszkriminációig*. Budapest, AduPrint-INDOK, 1998.
- SÁRI János–SOMODY Bernadette: *Alapjogok. Alkotmánytan II*. Budapest, Osiris Kiadó, 2008.
- SIMONOVITS Bori: A diszkrimináció tesztelés etikai dilemmái. In: *Esély. Társadalom- és szociálpolitikai folyóirat*, 2012/2. szám.
- SONNEVEND Pál: Az alapjogi bíráskodás és korlátai. In: *Fundamentum. Az emberi jogok folyóirata*. 1998/4. szám
- SZENTE Zoltán: A pozitív megkülönböztetés dilemmái. In: *Fundamentum. Az emberi jogok folyóirata*. 2006/4. szám
- TATÁR László: *Profilalkotás a bűnüldözésben*. In: KORINEK László–KÖHALMI László–HERKE Csongor: *Emlékkönyv Irk Albert egyetemi tanár születésének 120. évfordulójára*. Pécs, PTE ÁJK, 2004.

- TAUSZ Katalin: Egyenlőtlenségek és különleges bánásmód. In: *Fundamentum. Az emberi jogok folyóirata*. 1998/1-2.szám
- TÓTH János: *Az emberi méltóság forradalma. Gondolatok az emberi jogok társadalmi szerepéről*. Genf, Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem, 1978.
- TÖKEY Balázs: Az Európai Bíróság ítélete az uniszex biztosítási tarifák kötelezővé tételéről. In: *JeMa. Jogestek Magyarázata*. 2012/2. szám
- TREMMEL Flórián–FENYVESI Csaba–HERKE Csongor: *Kriminálisztika (Forensic Science)*. Budapest-Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2009.

B) Jogforrások

- Magyarország Alaptörvénye
- 2011. évi CXI. törvény az alapvető jogok biztosáról
- 2005. évi CLXIV. törvény a kereskedelemről
- 2004. évi CXL. törvény a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól
- 2003. évi CXXV. törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról
- 1993. évi XXXI. törvény az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről
- 1982. évi 10. törvényerejű rendelet a nőkkel szembeni megkülönböztetés minden formájának felszámolásáról 1979. december 18-án New Yorkban elfogadott egyezmény kihirdetéséről
- 1976. évi 8. törvényerejű rendelet az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya kihirdetéséről
- 23/2011. (III. 8.) Korm. rendelet a zenés, táncos rendezvények működésének biztonságosabbá tételéről
- 210/2009. (IX. 29.) Korm. rendelet a bejelentésről a jegyző a kereskedelmi tevékenységek végzésének feltételeiről
- 362/2004. (XII. 26.) Korm. rendelet az Egyenlő Bánásmód Hatóságról és eljárásának részletes szabályairól

- 4/1997. (I. 22.) Korm. rendelet az üzletek működéséről és a belkereskedelmi tevékenység folytatásának feltételeiről
- 45/2000. (XII.8.) AB határozat
- 7/1998. (III.18.) számú AB határozat
- 46/1994. (X.21.) számú AB határozat
- 61/1992. (XI.20.) AB határozat
- 2010/C 83/02, Az Európai Unió Alapjogi Chartája
- A Tanács 2004/113/EK irányelve a férfiak és nők közötti egyenlő bánásmód elvének az árukhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés, valamint azok értékesítése, illetve nyújtása tekintetében történő végrehajtásáról
- Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXXV. törvény magyarázata
http://www.egyenlobanasmod.hu/tanulmanyok/hu/Ebktv_kommentar.pdf, letöltve: 2014. 03. 21.

C) Hazai és külföldi hatósági döntések

- EBH 18/2006, <http://www.egyenlobanasmod.hu/jogesetek/hu/18-2006.pdf>, letöltve: 2014. 03. 12.
- EBH 196/2006, <http://www.egyenlobanasmod.hu/jogesetek/hu/191-2006.pdf>, letöltve: 2014. 03. 22.
- EBH 148/2009, <http://www.egyenlobanasmod.hu/jogesetek/hu/148-2009.pdf>, letöltve: 2014. 08. 23.
- EBH 117/2012, <http://www.egyenlobanasmod.hu/jogesetek/hu/117-2012.pdf>, leöltve: 2014. 08. 30.
- EBH 143/2013, <http://www.egyenlobanasmod.hu/jogesetek/hu/143-2013.pdf>, letöltve: 2014. 08. 30.
- EBH/545/13/2013., <http://www.egyenlobanasmod.hu/data/545-2013.pdf>, letöltve: 2014. 03. 21.
- EBH 579/2013, <http://www.egyenlobanasmod.hu/jogesetek/hu/579-2013.pdf>, letöltve: 2014. 03. 22.
- EBH 30/2014, <http://www.egyenlobanasmod.hu/jogesetek/hu/30-2014.pdf>, letöltve: 2014. 09. 22.

- AJB-3893/2012 (Közzétéve az Index.hu portálon a következő link alatt: <http://index.hu/assets/documents/belfold/3893.jpg>, letöltve: 2014. 03. 20.)
- Aktion für sexy Ladies, <http://www.gleichbehandlungsanwaltschaft.at/DocView.axd?CobId=52097>, letöltve: 2014. 09. 12.
- DEC-S2004-001, <http://www.equalitytribunal.ie/en/Cases/2004/January/DEC-S2004-001-Full-Case-Report.html>, letöltve: 2014. 03.25.

D) Internetes források

- A diszkrimináció feltárásának speciális eszköze. Tesztelés., Másság Alapítvány, NEKI, 2008., <http://dev.neki.hu/wp-content/uploads/2013/05/tesztel%C3%A9si-tanulm%C3%A1ny.pdf>, letöltve: 2014. 08. 10.
- Az Egyenlő Bánásmód Hatóság EBH/165/2011. számú ügy alapjául szolgáló adatok, http://helsinki.hu/wp-content/uploads/EBH_eljaras_adatok.pdf, letöltve: 2014. 08. 12.
- A hátrányos megkülönböztetés tilalmának jogi szabályozása. Előzmények, az Európai unió szabályozása, http://www.konszenzus.org/antidiszkriminacio/No4_szabalyozas_elozmenyei.pdf, letöltve: 2014. 04. 13.
- Cigányellenesség a norma, http://www.publicus.hu/blog/ciganyellenesseg_norma/, letöltve: 2014. 10. 01.
- Egyezség, http://helsinki.hu/wp-content/uploads/Egyezseg_NMRFK_Helsinki.pdf, letöltve: 2014. 08. 12.
- Egy népszerű fővárosi szórakozóhely, a Morrison's Liget honlapján található leírás az öltözködési szabályokról, <http://www.ligetclub.hu/webapp/?szabalyzat.>, letöltve: 2014. 08. 29.
- Jogi útmutató az Egyenlő bánásmódról szóló törvény gyakorlati alkalmazásához. NEKI, Másság Alapítvány, letöltve: http://dev.neki.hu/wp-content/uploads/2013/05/402_Jogi_utmutato.pdf, letöltve: 2014. 02. 23.